

Finanšu izlūkošanas
dienests

NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS RISKI SAISTĪBĀ AR NOZIEGUMIEM PRET VIDI

2025

Satura rādītājs

I. Ievads.....	3
II. Mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšana	10
1. Draudi.....	11
2. Ievainojamība.....	17
III. Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana.....	25
1. Draudi.....	26
2. Ievainojamība.....	35
IV. Zemes dziļu resursu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšana.....	38
1. Draudi.....	38
2. Ievainojamība.....	41
V. Secinājumi.....	47
Saīsinājumi un termini	53

I. Ievads

1. FATF izpratnē noziegums pret vidi ir jebkāds noziedzīgs nodarījums, kas nodara kaitējumu videi.¹ Šī definīcija ir attiecināma arī uz Latviju ar piebildi, ka konkrēti noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi ir definēti Krimināllikuma sevišķās daļas XI nodaļā. Kā ar jebkuru noziedzības veidu, iesaistīto personu loks var būt plašs – no indivīda, kas pārkāpj normatīvajos aktos noteiktās prasības pašpatēriņa nolūkos, līdz starptautiskam organizētam grupējumam, kas sarežģītu shēmu rezultātā, veicot nelegālas darbības, ģenerē miljonus eiro noziedzīgi iegūtu līdzekļu.
2. Noziegumi pret vidi ir starp to noziegumu veidiem, kas ik gadu rada vislielāko noziedzīgi iegūtu līdzekļu apjomu pasaulē. Pielāgojot FATF aplēses par 2020. gadu² aktuālajai ekonomiskajai situācijai, kā arī, ņemot vērā Interpol aplēses, ka šāda veida noziegumu skaits ik gadu palielinās par pieciem līdz septiņiem procentiem³, noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas saistīti ar noziegumiem pret vidi, 2025. gadā varētu veidot no 123 līdz 314 miljardiem eiro. Neskatoties uz lielo apjomu, iesaistīto summu diapazons (aptuveni 200 miljardi eiro) liecina par virkni problēmu, kas globāli kavē iespējas pilnvērtīgi konstatēt noziedzības mērogu un rīkoties, lai šādus noziegumus gan novērstu, gan apkarotu.
3. Būtiskākās problēmas šajā jomā saistītas ar:
  - a. **Vāju izpratni par NILL riskiem, kas saistīti ar noziegumiem pret vidi.** Noziegumi pret vidi reti tiek pētīti valstu nacionālajos vai sektorālajos NILL risku novērtējumos. Pat ja izpēte tiek veikta, tā nereti saistīta ar valstu nacionālo ģeogrāfisko, ģeoloģisko vai bioloģisko specifiku, neņemot vērā riskus, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu plūsmu. Šādu valsts līmeņa risku novērtējumu trūkuma dēļ cieš arī publiskā un privātā sektora izpratne un spēja identificēt un izmeklēt šādus noziegumus. Pat ja noziedzīgs nodarījums tiek identificēts, tas notiek krietni vēlāk pēc paša nozieguma izdarīšanas un var būt saistīts ar citiem, saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem – nodokļu noziegumi, korupcija.⁴
  - b. **Trūkumiem normatīvajā regulējumā.** Daudzās valstīs tiesiskais regulējums, kas saistīts ar vides noziegumiem, ir nepilnīgs un sadrumstalots, apgrūtinot to efektīvu novēršanu un izmeklēšanu. Trūkst precīzu definīciju, kas raksturo šos noziegumus,

---

¹ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 8. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

² 2020. gadā tika lēsts, ka noziedzīgi iegūtie līdzekļi bija starp 110 un 281 miljardu ASV dolāru. FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 5. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

³ UNEP, INTERPOL. The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development and Security. 7. lpp. Pieejams: <https://www.interpol.int/content/download/5099/file/UNEP-INTERPOL%20Report%20The%20Rise%20of%20Environmental%20Crime.pdf>

⁴ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 33.–34. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

dažviet šādiem pārkāpumiem pat neesot kriminalizētiem. Jurisdikciju atšķirīgais regulējums ļauj noziedzniekiem izmantot valstis ar vājāku normatīvo regulējumu (visbiežāk valstis, kurās ir proporcionāli vairāk izmantojamu dabas resursu). Turklāt salīdzinoši vāji sodi kontekstā ar kompetento iestāžu tendenci paļauties uz administratīvās ne kriminālās atbildības piemērošanu nerada preventīvu efektu.⁵

- c. **Finanšu plūsmu sarežģītību.** Noziedzīgi iegūtie līdzekļi visbiežāk šķērso vairāku valstu robežas, to izcelsme tiek slēpta, izmantojot čaulas veidojumus. Virtuālās valūtas un citi digitālie aktīvi palielina izsekojamības sarežģītību. Visbeidzot, nelegāli iegūti dabas resursi var tikt integrēti likumīgajā preču plūsmā jau piegādes ķēžu sākumā, būtiski apgrūtinot iespējas vēlāk konstatēt noziedzīgu nodarījumu, it īpaši, ja nepastāv visaptverošs starptautiskās sadarbības mehānisms un informācijas apmaiņa ne tikai finanšu izlūkošanas vienību, bet arī tiesībaizsardzības un vides aizsardzības iestāžu starpā.⁶
- d. **Nepilnīga sadarbība nacionālā līmenī.** Atšķirībā no citiem noziedzības veidiem noziegumi pret vidi (un vides aizsardzība kopumā) ir tādu iestāžu kompetencē, kas nav saistītas ar valstu NILLTPFN sistēmu. Ja netiek sperti proaktīvi soļi, lai izveidotu visaptverošu informācijas apmaiņu, kā arī lai stiprinātu vides aizsardzības iestāžu zināšanas un prasmes sarežģītu shēmu (tostarp NILL shēmu) identificēšanā un izskaušanā, tad pastāv riski, ka plašāka mēroga organizēta nelegāla rīcība var netikt fiksēta. Jāstiprina arī sadarbība starp valstu finanšu izlūkošanas vienībām, izmeklēšanas iestādēm un vides aizsardzības iestādēm.⁷
- e. **Starptautiskās sadarbības izaicinājumiem.** Finansiāli lielāka mēroga noziegumiem pret vidi ir starptautisks raksturs, t. i., gan finanšu līdzekļi, gan resursi šķērso vairāku valstu robežas. Noziegumi biežāk tiek veikti valstīs ar vājām institūciju struktūrām un augstāku korupcijas līmeni. Starptautiskā sadarbība un informācijas apmaiņa ir reta un visbiežāk nepietiekama, radot situāciju, kur kompetentās iestādes valstī, kurā nonāk noziedzīgi iegūtie līdzekļi, nespēj konstatēt, ka līdzekļi patiešām ir noziedzīgi iegūti.⁸
- f. **Ģeogrāfiskiem riskiem.** Valstu iekšienē vides noziegumi mēdz būt koncentrēti ģeogrāfiski attālos un izolētos apvidos ar mazu apdzīvotības blīvumu. Šādu teritoriju uzraudzība ir īpaši sarežģīta, apgrūtinot gan noziedzības konstatēšanu, gan tālākās izmeklēšanas darbības un finanšu plūsmu izsekošanu.⁹

---

⁵ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 37.–38. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

⁶ Turpat, 11. lpp.

⁷ Turpat, 39.–40. lpp.

⁸ Turpat, 39.–40. lpp.

⁹ Turpat, 44.–46. lpp.

4. Latvija pēdējos gados ir spērusi būtiskus soļus, lai novērstu FATF identificētos vājos punktus. Pirmkārt, Latvija ir starp retajām valstīm, kuras savā nacionālajā risku novērtējumā ir iekļāvušas sadaļu par noziedzīgu nodarījumu pret vidi radītajiem NILL draudiem. NRA 2023 atspoguļo gan Latvijas riska profila izmaiņas (pāreja no pārrobežu uz nacionālajiem predikatīvajiem draudiem), gan pieaugošo izpratni par to, kāda ir noziegumu pret vidi negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību. Ņemot vērā gan starptautisko institūciju novērojumus par izplatītākajiem noziegumiem pret vidi, gan Latvijā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu pret vidi profilu, NRA 2023 detalizētāk aplūkoti divi noziedzīgu nodarījumu veidi – atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana un patvaļīga koku ciršana un bojāšana.
5. Latvijas kompetento iestāžu izpratni par ar noziegumiem pret vidi saistītajiem riskiem un citām tendencēm papildus veicina Nacionālā kriminālizlūkošanas modeļa ietvaros izstrādātā ikgadējā ziņojumā iekļautā analīze, kas sevī ietver dažādu iekšējo un ārējo faktoru ietekmi uz noziedzības tendencēm.
6. NILL risku novērtēšanai un noziedzības tendenču analīzei palīdz Latvijā spēkā esošais krimināltiesiskais regulējums saistībā ar noziegumiem pret vidi. Latvijas Krimināllikums paredz atsevišķu nodaļu *noziedzīgiem nodarījumiem pret dabas vidi*, pārkāpumu sarakstā iekļaujot 23 dažādus noziedzīgus nodarījumus pret vidi. Krimināllikumā katra norādītā noziedzīgā nodarījuma veids ir skaidrots, nodalot potenciālo soda apmēru, kas izriet no radītā kaitējuma videi. Latvijas normatīvais regulējums paredz gana lielu noziedzīgo nodarījumu dažādību, iekļaujot gan Latvijas gadījumā bieži konstatētus pārkāpumus, gan retāk identificētus noziedzīgus nodarījumus.
7. Krimināllikumā noteiktie noziedzīgie nodarījumi pret dabas vidi var būt arī predikatīvie noziedzīgie nodarījumi, kuru rezultātā iegūtos noziedzīgos līdzekļus var legalizēt. Tomēr Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtā statistika liecina, ka laika posmā no 2019. līdz 2024. gadam tikai 0,5 % kriminālprocesu par noziegumiem pret dabas vidi ir arī kvalificēti pēc Krimināllikuma 195. panta par NILL.
8. Latvijas unikālie apstākļi mazina tās nacionālos riskus saistībā gan ar atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem pret vidi, gan saistībā ar ārvalstīs izdarītu noziedzīgu nodarījumu pret vidi rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju.
9. Pirmkārt, Latvijas tirgus ir mazs un tam nav raksturīgs pieprasījums pēc precēm, kas saistītas ar atsevišķiem noziegumiem pret vidi, piemēram, apdraudēto savvaļas dzīvnieku un augu sugu tirdzniecību. Lai gan ES Smagās un organizētās noziedzības draudu novērtējums kā vienu no ar vides noziegumiem saistītajiem prioritārajiem virzieniem akcentē dažādus pārkāpumus pret

savvaļas dzīvniekiem un augiem (it īpaši to pārrobežu tirdzniecību)¹⁰, atbilstoši Valsts policijas konstatētajam šis nav būtisks drauds Latvijā.¹¹

10. Otrkārt, atbilstoši NRA 2023 secinātajam Latvija vairs nav reģionāls finanšu centrs, uz vai caur kuru plūstu noziedzīgi iegūti līdzekļi. Būtisku reformu un finanšu sistēmas sakārtošanas rezultātā gan privātā, gan valsts sektora spēja identificēt un apturēt aizdomīgas pārrobežu finanšu plūsmas ir pieaugusi. Latvijas kompetentās iestādes (FID, tiesībaizsardzības iestādes, uzraudzības un kontroles institūcijas), strādājot ar lietām, kas saistītas ar Latvijas vēsturisko pirmo riska profilu¹², ir stiprinājušas gan prasmes plaša mēroga NILL lietu konstatēšanā, izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un notiesāšanā, gan starptautiskās sadarbības mehānismus un informācijas apmaiņu ar citu valstu kompetentajām iestādēm, lai sasniegtu rezultātus. Lai gan teju nevienā no Latvijas pirmā riska profila lietām nav tikusi konstatēta tieša saistība ar noziegumiem pret vidi¹³, kompetento iestāžu spējas un darba rezultāti ir būtisks atturošs elements Latvijas finanšu sistēmas izmantošanai. Attiecīgi, lai gan nav izslēdzama ar ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu saistīta NILL legalizēšana Latvijā, secināms, ka saistītie riski ir nelieli. Pētījumā turpmāk tiks izvērtēti NILL riski, kas izriet no nacionālā līmenī veiktiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.
11. Pēdējos gados arī starptautiski ir sperti būtiski soļi, lai akcentētu noziedzīgu nodarījumu pret vidi aktualitāti un būtiskumu. Jau kopš 2018. gada ES Padome noteica noziegumus pret vidi kā vienu no prioritātēm Eiropas Multidisciplinārajā platformā pret kriminālajiem draudiem.¹⁴ Šo noziegumu nozīmība atkārtoti akcentēta prioritātēs laika periodam no 2022. līdz 2025. gadam, kur kā viena no prioritātēm norādīta spēja *“izjaukt noziedzīgos tīklus, kas iesaistīti visa veida vides noziegumos, ar īpašu uzsvāru uz atkritumu un savvaļas dzīvnieku kontrabandu, kā arī uz noziedzīgajiem tīkliem un individuālajiem noziedzīgajiem uzņēmējiem, kuri spēj iefiltrēties legālās uzņēmējdarbības struktūrās augstā līmenī vai izveidot savus uzņēmumus, lai atvieglotu savu noziedzīgo darbību”*.¹⁵
12. Papildus tam 2024. gada 11. aprīlī Eiropas Parlaments pieņēma direktīvu 2024/1203, kas paredz noteikumus par vides krimināltiesisko aizsardzību un aizstāj Direktīvas 2008/99/EK un 2009/123/EK. Direktīva stājās spēkā tā paša gada 20. maijā un nosaka dalībvalstīm pienākumu

---

¹⁰ Europol. The Changing DNA of Serious and Organised Crime. 66. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf>

¹¹ Lai gan apzīmējums “pārkāpumi pret savvaļas dzīvniekiem un augiem” ir ļoti plaši interpretējams, ES Smagās un organizētās noziedzības draudu novērtējumā tiek uzsvērti tieši neatļautas dzīvnieku un augu sugu tirdzniecības dimensija. Piemēram, no 2019. līdz 2024. gadam uzsākti tikai seši kriminālprocesi par apdraudēto savvaļas dzīvnieku un augu sugu īpatņu tirdzniecības noteikumu pārkāpšanu.

¹² Noziedzīgi nodarījumi veikti ārpus Latvijas, bet noziedzīgi iegūti līdzekļi tiek integrēti Latvijas finanšu sistēmā.

¹³ Lielākā daļa vēsturiski konstatēto lietu un ar tām saistītie konfiscētie līdzekļi bijuši par autonomu legalizāciju, t. i., konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums nav konstatēts, bet līdzekļu izcelsme nav pamatojama ar legālu darbību.

¹⁴ Council of the EU. The EU Policy Cycle to Tackle Organised and Serious International Crime. Pieejams: https://www.consilium.europa.eu/media/37340/20185274_qc0418775enn.pdf.pdf

¹⁵ EU Policy Cycle – Empact. Priorities 2022–2025. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>

noteikt efektīvus, samērīgus un atturošus sodus par noziegumiem pret vidi, lai nodrošinātu vides aizsardzību, novērstu noziedzīgas darbības pret vidi, kā arī mazinātu kaitējumu cilvēku un sabiedrības veselībai un labklājībai.¹⁶

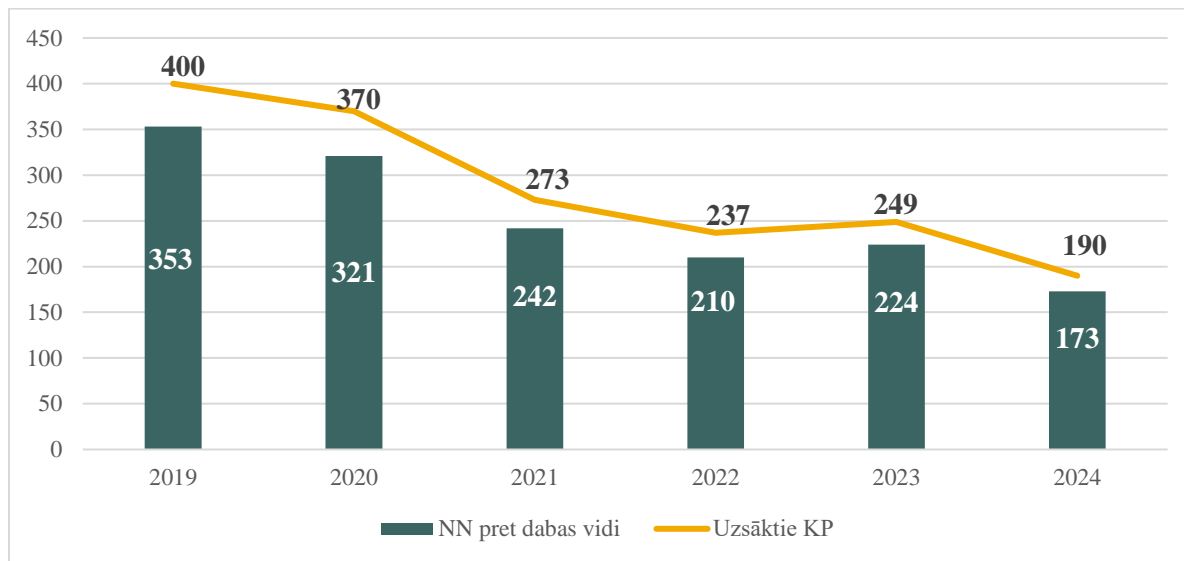
13. Neskatoties gan uz nacionālā, gan starptautiskā līmenī pieaugošo izpratni par šo noziegumu mērogu un ietekmi ne tikai uz vidi, bet arī valstu vai konkrētu reģionu iedzīvotājiem, vēl aizvien veicams apjomīgs darbs, lai kompetentās iestādes šos noziegumus spētu savlaicīgi identificēt un apkarot, ne tikai vēršoties pret vides pārkāpumu izdarītājiem, bet novēršot arī ar to saistīto NILL.
14. NRA 2023 ir secināts, ka noziegumiem pret vidi ir potenciāli augsta latentuma pakāpe. Lai gan starptautiskās institūcijas akcentē augsto ar šiem noziedzīgajiem nodarījumiem saistīto noziedzīgi iegūto līdzekļu apjomu, Latvijā konstatēto noziedzīgo nodarījumu pret vidi skaits ir zems. Piemēram, 2024. gadā tikai 0,5 % no visiem Latvijā reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem bija par noziegumiem pret vidi. Turklāt, neskatoties uz noziegumu pret vidi biežo saistību ar cita veida noziedzīgiem nodarījumiem (tostarp NILL)¹⁷, tikai 4 % no visiem uzsāktajiem kriminālprocesiem laika posmā no 2019. līdz 2024. gadam bija kvalificēti arī pēc kāda cita Krimināllikuma panta. Visbiežāk tie bija saistīti ar zādzību, krāpšanu, piesavināšanos nelielā apmērā (180. pants), kā arī pārkāpumiem, kas saistīti ar šaujamočiem (233. pants).
15. Situāciju pamato arī fakts, ka noziegumos pret vidi bieži nav cietušas personas, kas veicina šo noziegumu latentumu. Neskatoties uz starptautisko institūciju secinājumiem par noziegumu pret vidi būtiskumu un straujo izaugsmi katru gadu, jāuzsver, ka Latvijā katru gadu konstatēts arvien mazāk šādu noziedzīgo nodarījumu, attiecīgi uzsākot arī mazāk kriminālprocesu (skat. Attēlu Nr. 1). Latvijā visbiežāk noziedzīgi nodarījumi tiek konstatēti un kriminālprocesi uzsākti tieši gadījumos, kur ir cietušais – notikusi patvaļīga koku ciršana jeb koku neatļauta ciršana citas personas īpašumā. 77 % no visiem uzsāktajiem kriminālprocesiem par noziegumiem pret vidi saistīti tieši ar šo noziedzīgo nodarījumu. Šis nenorāda uz pretrunām saistībā ar cietušo personu neesamību, bet apstiprina, ka konstatēti pamatā tiek tikai tādi noziedzīgi nodarījumi, kur ir cietusī persona.

---

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2024/1203, kas paredz noteikumus par vides krimināltiesisko aizsardzību un aizstāj Direktīvas 2008/99/EK un 2009/123/EK.

¹⁷ INTERPOL. Environmental Crime. Pieejams: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Environmental-crime>

Attēls Nr. 1 Konstatētie noziedzīgie nodarījumi un uzsāktie kriminālprocesi par Krimināllikuma XI nodaļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem

16. NRA 2023 secināts, ka noziegumi pret vidi ir cieši saistīti ar ēnu ekonomiku, ņemot vērā, ka liela daļa šo darbību notiek ārpus finanšu sistēmas, kā arī vairums noziedzības ir saistīts ar ekonomikas nozarēm, kurās ir augsta skaidras naudas aprīte un paaugstināts ēnu ekonomikas īpatsvars. Piemēram, gan atkritumu apsaimniekošanas, gan zemes dzīļu resursu ieguves sektori ir cieši saistīti ar būvniecības nozari, kas ir ekonomikas sektors ar augstāko ēnu ekonomikas īpatsvaru.¹⁸ Arī mežsaimniecības nozare ir cieši saistīta ar kokrūpniecības un kurināmā ražošanas sektoriem, kuri arī ir saistīti ar paaugstinātu ēnu ekonomikas risku, bet ir arī kā starposms, kas savieno mežsaimniecības un būvniecības sektorus.
17. Turklāt līdzīgi kā starptautiskajā līmenī, arī Latvijā vairums noziegumu pret vidi ir saistīti ar resursu iegūvi un realizāciju. Nekonstatējot pārkāpumu pret vidi jau sākotnēji, to konstatēt vēlāk ir teju neiespējami, jo nelikumīgi iegūtie produkti/resursi/preces var jau būt tikuši integrēti likumīgos piegāžu, ražošanas, būvniecības vai citos procesos, efektīvi slēpjot noziedzīgi iegūtu līdzekļu izcelsmi. Latvijā vietējā līmenī ir attīstītas atsevišķu resursu ieguves, pārstrādes un saistīto produktu ražošanas industrijas, ļaujot šo integrāciju veikt salīdzinoši ērti.
18. Papildus jāakcentē ārējo ekonomisko apstākļu ietekme uz noziegumu pret vidi dinamiku. No patērētāja perspektīvas inflācija (un saistītais kritums pirktspējā) un ekonomiskās izaugsmes pasliktināšanās rada apstākļus, kuros personas ir motivētākas iesaistīties dažādos pret vidi vērstos pārkāpumos vai ir tolerantākas pret personām, kas nodrošina šādus pakalpojumus, ja tas rada iespējas ietaupīt.¹⁹

¹⁸ Sauka, A., Putniņš, T. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2024. gadā. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2025-06/%C4%92nu_ekonomikas_indekss_2009_2024_1.pdf

¹⁹ Kā piemērus var minēt ķīmisku atkritumu nelikumīgu utilizēšanu, neatļauti izcirstu kokmateriālu iepirkšanu kurināmajam vai pārstrādei, neatļauti izgūtas grants vai šķembu izmantošana būvniecībā vai labiekārtošanā.

19. No potenciālā noziedzīgā nodarījuma veicēja perspektīvas atsevišķi no šiem faktoriem (it īpaši straujā inflācija) var veicināt šīs personas veikt pārkāpumus vai nelicencētu darbību peļņas nolūkos. Neievērojot normatīvo aktu prasības, kas ir saistošas pakalpojumu sniedzējiem, kā arī, izvairoties no saistīto nodevu un nodokļu nomaksas, piedāvāto preču cenas var būt būtiski zemākas par likumīgo alternatīvu un vienlaikus sniegt gana lielu peļņu.²⁰
20. Balstoties uz NRA 2023 un ikgadējo Nacionālā kriminālizlūkošanas modeļa ziņojumu secinājumiem, izvērtējot saistīto nozaru ekonomisko nozīmību, ņemot vērā starptautisko pieredzi un līdzīgus risku novērtējumus, kā arī, pamatojoties uz šī risku novērtējuma ietvaros veiktajās kompetento iestāžu²¹ ekspertu intervijās paustajiem novērojumiem par noziedzības un uztraudzības tendencēm, Latvijas kontekstā par būtiskiem (tostarp no NILL perspektīvas) uzskatāmi trīs noziegumu pret vidi veidi. Tie ir noziedzīgie nodarījumi un pārkāpumi, kas ir saistīti ar:
- mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšanu;
  - atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu;
  - zemes dzīļu un dabas resursu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšanu.
21. Turpmāk pētījumā katrs no šiem virzieniem un ar tiem saistītās nozares tiks aplūkotas detalizētāk, izvērtējot gan draudus (personas vai aktivitātes, kas ir ar potenciālu radīt kaitējumu valstij, sabiedrībai, ekonomikai NILLTPF jomā), gan ievainojamību (aspekti, kas ļauj draudiem realizēties, veicina to izplatību vai neierobežo to īstenošanu), kas saistīti ar NILL. Katras nodaļas beigās tiks uzsvērts konstatētais NILL risks.
22. Atlikušie noziedzīgo nodarījumu veidi pamatā tiek veikti mazā mērogā (piemēram, vienas personas veikts pārkāpums, kas vērsts uz pašpatēriņu) vai tiek konstatēti ļoti reti. Lai gan to kaitējums dabai var tikt mērīts finansiālā izteiksmē, reti tiek mēģināts iegūtus labumus realizēt un ģenerēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Ja tas notiek, iesaistītās summas neveido lielu apmēru, tās teju nekad netiek integrētas finanšu sistēmā, bet gan izlietotas skaidras naudas formā.
23. Šīs risku novērtējums veidots ar mērķi veicināt atbildīgo valsts iestāžu, Novēršanas likuma subjektu un citu ieinteresēto personu izpratni par NILL riskiem, kas saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem pret vidi. Apzinot saistītos riskus, NILL novēršanā iesaistītās personas var atbilstoši pārvaldīt attiecīgos riskus, piemērojot riskos balstītu pieeju.

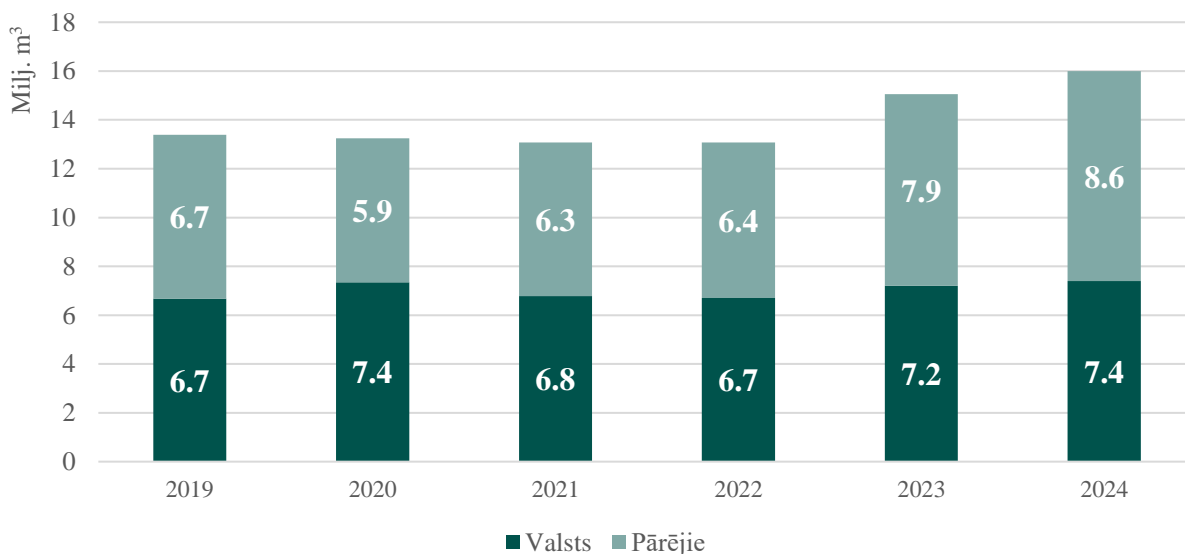
²⁰ Piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā kokmateriālu cenas atsevišķos brīžos pieauga pat piecas vai vairāk reizes virs to standarta cenas. Tas būtiski palielināja arī saistīto industriju produkcijas un pakalpojumu cenas (kokapstrādes, būvniecība, kurināmā ražošana u. c.). Tas savukārt sniedz iespēju negodprātīgām personām nopelnīt no klientiem, kas meklēja alternatīvas, lai ietaupītu.

²¹ Valsts policija, VMD, VVD.

II. Mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšana

24. Meži un tajos uzkrātā koksne ir Latvijas vērtīgākais dabas resurss. Aptuveni 53 % no Latvijas teritorijas aizņem meža zemes, kopā saturot 632 miljonus m³ koksnes.²² Šis apjoms saglabājas stabils, jo katru gadu tiek atjaunoti vairāki desmiti tūkstoši hektāru meža (2024. gadā 47,5 tūkst. hektāri), kas ir līdzvērtīgs gada laikā nocirstajam apjomam.²³ Atbilstoši VMD apkopotajai informācijai 2024. gadā kopā tika izcirsts rekordliels apjoms koksnes – 16 miljoni m³, pieaugot izstrādes apjomiem gan valsts, gan privātajos mežos (skat. Attēlu Nr. 2).

Attēls Nr. 2 Izcirstās koksnes apjoms, milj. m³

25. Atbilstoši FID veiktajai izpētei 2024. gadā Latvijas mežos izcirstās koksnes tirgus vērtība bija aptuveni 1,36 miljardi eiro.²⁴ Savukārt kopumā Latvijas teritorijā esošās koksnes vērtība pārsniedz 54 miljardus eiro.²⁵

²² VMD. Mežu statistika, 2025. gada statistika. 04_forma. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/meza-statistikas-cd>

²³ Norādīta informācija tikai par inventarizētajām meža platībām, par kurām informācija tiek uzturēta VMD uzturētajā informācijas sistēmā Meža valsts reģistrs. VMD. 2024. gada publiskais pārskats. 9. lpp. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/media/3065/download?attachment>

²⁴ Aprēķins veikts, izmantojot VMD uzturēto statistiku par koku ciršanu Latvijā (Valsts mežu dienests. Mežu statistika, 2025.g. statistika. 06_forma. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/meza-statistikas-cd>) un Centrālās statistikas pārvaldes mājaslapā publicēto informāciju par apaļkoku vidējām cenām iepirkumos (Centrālā statistikas pārvalde. Apaļkoku vidējās iepirkuma cenas (EUR/m³ (bez PVN)). Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/mezsaimnieciba/tabulas/mei020-apalkoku-videjas-iepirkuma-cenas-eurm3-bez-pvn?themeCode=ME>)

²⁵ Aprēķins veikts, izmantojot VMD uzturēto statistiku par mežu iedalījumu Latvijā (Valsts mežu dienests. Mežu statistika, 2025.g. statistika. 04_forma. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/meza-statistikas-cd>) un Centrālās statistikas pārvaldes mājaslapā publicēto informāciju par apaļkoku vidējām cenām iepirkumos (Centrālā statistikas pārvalde. Apaļkoku vidējās iepirkuma cenas (EUR/m³ (bez PVN)). Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/mezsaimnieciba/tabulas/mei020-apalkoku-videjas-iepirkuma-cenas-eurm3-bez-pvn?themeCode=ME>)

26. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes apkopotajai informācijai par ekonomikas sektoru pievienoto vērtību 2024. gadā mežsaimniecības un mežizstrādes pievienotā vērtība Latvijas ekonomikā veidoja 2,7 %.²⁶ Uzņēmumu, kuri strādā mežsaimniecības un mežizstrādes sektoros²⁷, kopējais apgrozījums 2024. gadā bija vairāk nekā 2,4 miljardi eiro, to gūtā peļņa bija 213 miljoni eiro, savukārt valstij nomaksāto nodokļu apmērs sasniedza 101 miljonus eiro. Saistītie sektori arī ir būtiski Latvijas eksportā. 2023. gadā dažādu koksnes un tās izstrādājumu eksportēto produktu vērtība bija 3,645 miljardi eiro, pieaugot līdz 3,910 miljardam eiro 2024. gadā.²⁸
27. Gan FATF, gan INTERPOL definē mežsaimniecības noziegumus (angliski *forestry crime*) kā noziegumus, kas ir saistīti ar mežu kā dabas resursu, kā arī ar saistītajām nozarēm. Šis apzīmējums ietver visu piegāžu ķēdi – ieguve, transports, pārstrāde un tirgošana.²⁹ Papildus tam INTERPOL uzsver, ka šis apzīmējums attiecināms arī uz saistītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kā, piemēram, dokumentu viltošanu, korupciju un NILL.³⁰
28. Krimināllikumā ir divi panti, kas paredz kriminālatbildību par šāda veida pārkāpumiem – Krimināllikuma 96. pants (Zemes, tās dzīļu, ūdeņu un mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšana) un 109. pants (Patvaļīga koku ciršana un bojāšana).
29. Apzinoties FATF un INTERPOL plašo tvērumu mežsaimniecības noziegumiem, kā arī FID kompetenci vērtēt NILL riskus, pētījumā tiks īsi aplūkotas arī atsevišķas saistītās nozares (tostarp produkcijas pārstrādē un realizācijā), lai konstatētu vājākos ķēdes posmus, kas var atvieglot gan izgūtās koksnes legalizāciju (integrāciju legālajās koksnes plūsmās), gan sekojošo NILL.

1. Draudi

30. Nedaudz vairāk nekā pusi no Latvijas meža teritorijām pārvalda un apsaimnieko valsts akciju sabiedrība “Latvijas valsts meži” (50,1 % no kopējās mežu platības), savukārt atlikušā meža teritorija ir privātpersonu (29,7 % no kopējās mežu platības) vai juridisko personu (20,2 % no kopējās mežu platības) īpašumā. Būtiski gan atšķiras fizisko un juridisko personu pārvaldījumā esošās mežu platības. 2024. gadā 109 288 fiziskām personām piederēja meža īpašumi, no kuriem 87,7 % personu īpašumu platība nepārsniedza 50 hektārus, turklāt 53,1 % mežu platība bija mazāka par pieciem hektāriem. Lai gan arī 7 093 juridiskajām personām, kam pieder meži, pārsvarā īpašumā ir mazāki meža īpašumi (83 % zem 50 hektāriem; 63,6 % zem pieciem

---

²⁶ Aktuālāki dati par 2022. gadu nav pieejami. Centrālā statistikas pārvalde. *IKP un pievienotā vērtība – gada dati*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada>

²⁷ Atbilstoši Saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai Eiropas Kopienā (NACE, 2.1. redakcija) – kodi 02.10, 02.20, 02.40.

²⁸ Centrālā statistikas pārvalde. *Preču ārējā tirdzniecība (imports, eksports)*. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/tirdznieciba-pakalpojumi/areja-tirdznieciba>

²⁹ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 8. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

³⁰ Interpol. Forestry Crime. Pieejams: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Environmental-crime/Forestry-crime>

hektāriem), atsevišķas juridiskās personas ir konsolidējušas kontroli pār ļoti lielām mežu platībām visā Latvijas teritorijā. Piemēram, tikai 83 juridiskās personas pārvalda meža platības, kuru kopējā platība pārsniedz 473 tūkstošus hektāru³¹ un veido nepilnus 15 % no kopējās mežu platības Latvijā.³²

31. Ņemot vērā minēto meža īpašnieku struktūru un to, ka absolūti lielākā daļa meža platību ir sadalīta mazās vienībās, kas pieder galvenokārt fiziskām personām, paredzams, ka NILL apdraudējums būs neliels. Pat ja notiktu nelikumīga mežu izstrāde šādās teritorijās, paredzams, ka iesaistītie koksnes apjomi būs salīdzinoši nelieli, tiks izmantoti pašpatēriņā vai tiks realizēti mazā mērogā, neveidojot būtisku kaitējumu Krimināllikuma 109. panta trešās daļas izpratnē. Šāda mežu īpašnieku struktūra arī būtiski mazina riskus, kas būtu saistīti ar plaša mēroga organizētu noziedzīgu darbību.
32. Jāuzsver arī sarūkošais nerezidenti (fiziskām personām un ārvalstu juridiskajām personām) tiešā kontrolē esošo meža platību apjoms. Atbilstoši Valsts zemes dienesta datiem nerezidentiem piederošo meža platību apjoms ir sarucis no 10,6 tūkstošiem hektāru 2018. gadā līdz 5,55 tūkstošiem hektāru 2024. gadā.³³ Vienlaikus šī statistika rada maldīgu ainu par patieso nerezidentu klātbūtni Latvijas mežu sektorā, jo nav pieejami dati par tām mežu platībām, kuras kontrolē Latvijas juridiskas personas, kurās kontrolējošo daļu turētājs ir ārvalstu fiziska vai juridiska persona. Piemēram, vērtējot SIA “Lursoft IT” apkopoto informāciju par desmit lielākajiem privātā kapitāla mežu zemju īpašniekiem Latvijā uz 2025. gada janvāri³⁴, astoņu lielāko uzņēmumu patiesā labuma guvēji bija Zviedrijas, Nīderlandes vai Francijas fiziskās personas. Tikai ar šīm personām saistīto uzņēmumu valdījumā vien bija 239 tūkstoši hektāru mežu. Vienlaikus jāuzsver, ka minētajām valstīm ir zems NILL risks, kā arī saistītie investīciju uzņēmumi nav ar paaugstinātu NILL risku. Turklāt ieguldījumi Latvijas mežu platībās teju vienmēr iesaistītu vismaz vienas valsts NILLTPFN sistēmu subjektus.
33. Latvija pamatā ir meža nozares produkcijas izcelsmes valsts – Latvija eksportē būtiski vairāk šādus produktus nekā importē. Gan galvenais eksporta, gan importa tirgus ir ES dalībvalstis un Apvienotā Karaliste. Galvenās galamērķa valstis (Apvienotā Karaliste, Zviedrija, Dānija, Lietuva, Igaunija) un izcelsmes valstis (Lietuva, Polija, Igaunija, Somija, Zviedrija)³⁵ īsteno gan kvalitatīvu produkcijas uzraudzību (atbilstoši ES normatīvajiem aktiem), gan arī to

---

³¹ Lai gan arī 19 fiziskām personām pieder mežu platības virs 1000 hektāriem, to kopējā meža teritoriju platība ir salīdzinoši neliela – 25 tūkstoši hektāru.

³² Statistiskā informācija iegūta no Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” veiktā pētījuma “Privāto mežu apsaimniekošanas un meža īpašumu konsolidācijas kooperācijas procesa monitorings” (2024. gads). Pieejams: <https://www.silava.lv/images/Petijumi/2024-MAF-Privato-mezu-monitorings/2024-MAF-Privato-mezu-monitorings-Parskats.pdf>

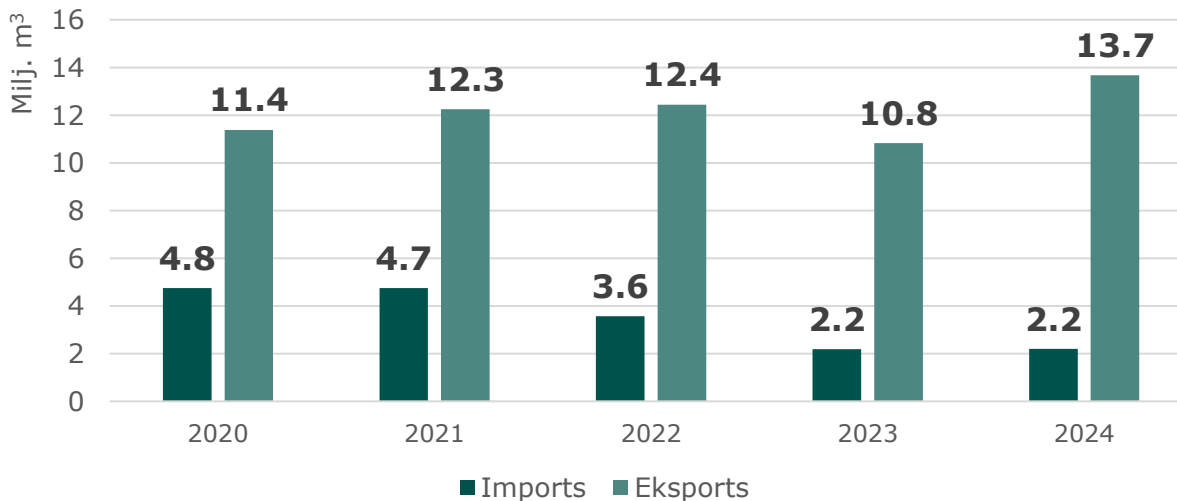
³³ Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”. “Privāto mežu apsaimniekošanas un meža īpašumu konsolidācijas kooperācijas procesa monitorings” (2024. gads), 24. lpp. Pieejams: <https://www.silava.lv/images/Petijumi/2024-MAF-Privato-mezu-monitorings/2024-MAF-Privato-mezu-monitorings-Parskats.pdf>

³⁴ SIA Lursoft IT. “TOP lielākie privātā kapitāla meža zemju īpašnieki Latvijā”. Pieejams: <https://blog.lursoft.lv/2025/02/26/top-lielakie-meza-zemju-ipasnieki-latvija/>

³⁵ Zemkopības ministrija. Ārējā tirdzniecība. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/13626/download?attachment>

NILLTPFN sistēmas ir vērtējamas kā gana attīstītas, lai novērstu noziedzīgi iegūtas produkcijas vai ar tām saistītu līdzekļu pārrobežu plūsmu.

Attēls Nr. 3 Koksnes produktu importa un eksporta apjomi, milj. m³ ³⁶

34. Ārējo apdraudējumu, kas saistīts ar ārvalstīs veikta vides noziegumu rezultātā iegūtas koksnes produkcijas nonākšanu Latvijas tirgū, mazina pret Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku noteiktās ES sankcijas īsi pēc Krievijas Federācijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā, kuras cita starpā aizliedz ES importēt koksnes izstrādājumus no abām valstīm.³⁷ Vēl 2021. gadā 33 % no koksnes produkcijas importa nāca no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas – valstīm ar vājākām uzraudzības spējām (it īpaši ņemot vērā Krievijas Federācijas teritorijas lielumu un mežu platību), kā arī būtiski augstāku korupcijas līmeni, kas var stimulēt nelikumīgu mežu izstrādi, produkcijas integrēšanu legālajās plūsmās un pārvietošanu pār robežām.³⁸ Zemkopības ministrijas publicētā informācija par galvenajām valstīm, no kurām Latvijā tiek importēti koksnes produkti, arī neliecina, ka būtu novērojami būtiski sankciju apiešanas riski. Ne 2023., ne 2024. gadā starp galvenajām valstīm, no kurām Latvijā tiek importēti koksnes produkti, nebija jurisdikcijas ar paaugstinātu sankciju apiešanas risku. Vienlaikus tas neizslēdz riskus, ka sankcionēta koksne vai tās produkti nonāk Latvijā

³⁶ Centrālā statistikas pārvalde. Koksnes produktu ražošanas, eksporta un importa apjomi 2017.–2023.g. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/mezsaimnieciba/tabulas/mek010-koksnes-produktu-razosanas-eksporta-un-importa>

³⁷ Padomes regula (ES) 2022/576 (2022. gada 8. aprīlis), ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 833/2014 par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R0576>; Padomes regula (ES) 2022/355 (2022. gada 2. marts), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 765/2006 par ierobežojošiem pasākumiem attiecībā uz Baltkrieviju

³⁸ Lai gan saistībā ar Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku publiski nav pieejami pētījumi par noziegumiem pret vidi vai valsts pārvaldes iestāžu kapacitāti to novēršanā un apkarošanā, vispārīgi korupcijas līmeņa, likuma varas un valsts pārvaldes kvalitātes indikatori rada negatīvu priekšstatu par šo valstu spēju novērst nelikumīgas darbības pret vidi. Turklāt arī FATF pētījums par noziedzību pret vidi akcentē, ka viens no mezsaimniecības noziegumu punktiem ir Austrumeiropa (īpaši izceļot Krieviju).

nelielos apmēros vai arī Latvijā reģistrētas juridiskas personas var būt iesaistītas sankciju apiešanas procesā, saistītajiem produktiem nešķērsojot Latvijas robežu.³⁹

35. Atbilstoši FATF secinātajam noziedzīgi iegūti līdzekļi, kas saistīti ar noziegumiem pret vidi, tiek legalizēti, izmantojot sarežģītas finanšu shēmas, tostarp būtisku lomu spēlējot reģionālajiem finanšu centriem vai uzņēmumiem, kas nodarbojas ar dabas resursu maiņu un tirdzniecību.⁴⁰ Turklāt gan reģionālie finanšu centri, gan šāda veida uzņēmumi var atrasties jebkurā pasaules reģionā, tostarp tālu no noziedzīgi iegūto līdzekļu izcelsmes valsts.
36. Līdz ar to draudus arī mazina būtiskais ieguldījums Latvijas NILLTPFN sistēmas sakārtošanā. Kopš 2019. gada Latvija vairs nav reģionāls finanšu centrs⁴¹, nerezidentu noguldīto finanšu līdzekļu apjomam sarūkot par vairāk nekā 87 % kopš 2017. gada.⁴² Turklāt Latvijas finanšu sektora un kompetento valsts iestāžu spēja konstatēt aizdomīgus darījumus un rezultatīvais sniegums izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un tiesvedības fāzēs kalpo kā būtisks atturošs elements ārvalstīs veikta noziedzīga nodarījuma pret vidi rezultātā iegūto līdzekļu legalizācijai, izmantojot Latvijas finanšu sistēmu.
37. Lai gan Novēršanas likuma subjekti efektīvi identificē aizdomīgas finanšu plūsmas gan iekšzemē, gan tām nonākot Latvijā no ārvalstīm, to spēja šīs finanšu plūsmas sasaistīt ar piemēram, mežsaimniecības noziegumiem ir ierobežota. Būtiskākais izaicinājums saistīts ar iespējām nelegāli nocirsto koksnī integrēt legālajās koksnēs plūsmās, it īpaši, ja koksne tiek iegūta Latvijā nevis ievesta no ārvalstīm. Tā kā koksne kā produkts nav nelegāla, ir teju neiespējami noteikt, ka finanšu līdzekļi, kas saistīti ar nelegāli izcirstu apjomu, ir noziedzīgi iegūti. Problēmu saasina fakts, ka mežizstrāde var notikt legāli par konkrētu platību, bet nelegālā ieguve var būt saistīta ar nesaskaņoti lielas teritorijas izstrādi. Attiecīgi Novēršanas likuma subjektu iespējas konstatēt anomālijas un nesakritības gadījumos, kurus veic reģistrēti uzņēmumi ar nepieciešamajiem apliecinājumiem, tikai no finanšu plūsmām ir gandrīz neiespējama⁴³, it īpaši ņemot vērā sarežģīto un daudzšķautņaino mežizstrādes procesu, kā arī faktu, ka NILL procesā var tikt iesaistītas ne tikai Latvijā reģistrētas finanšu iestādes, bet arī

---

³⁹ Piemēram, 2025. gada sākumā tika publicēts Apvienotajā Karalistē reģistrētas bezpeļņas organizācijas *EarthSight* pētījums par Krievijā iegūtas koksnēs neatļautu tirdzniecību ES. Šajā pētījumā tika konstatēta Latvijas juridisko personu iesaiste šādas koksnēs aprītē, kā arī pieaugums augsta riska saplākšņa importa rādītājos Latvijā pēc ieviestiem kontroles pasākumiem Lietuvā. Pieejams: <https://www.earthSight.org.uk/blood-stained-birch#group-section-Introduction-2Am8PnT5eK>

⁴⁰ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 31. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

⁴¹ Ministru kabineta 13.02.2019. rīkojums Nr. 58 "Grozījumi Finanšu sektora attīstības plānā 2017.-2019. gadam" - 5.punkts. Latvijas Vēstnesis, 32, 14.02.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/304871-grozijumi-finansu-sektora-attistibas-plana-2017-2019-gadam>

⁴² Atbilstoši Latvijas Bankas datiem.

⁴³ Lai konstatētu anomālijas Novēršanas likuma subjektiem (pamatā finanšu iestādēm) būtu jāpārzina koksnēs cenas tirgū, izstrādātās koksnēs apjoms, koksnēs veidi (tostarp koku platums), izstrādes izmaksas (kas arī var atšķirties dažādas sarežģītības platībās).

ārvalstīs reģistrētas bankas vai maksājumu iestādes⁴⁴, vai darījumi var notikt daļēji vai pilnībā skaidrā naudā vai izmantojot kryptoaktīvus.

38. Ēnu ekonomikas klātbūtne (2024. gadā 21,4 % no IKP)⁴⁵, kā arī salīdzinoši lielā skaidras naudas aprite mežsaimniecības, kā arī saistītajos pārstrādes un būvniecības sektoros⁴⁶ atvieglo nelikumīgi iegūtas produkcijas apriti, pārstrādi un tālāko tirdzniecību, pat ja legalizācijas procesā netiek iesaistītas finanšu iestādes. Tā kā būtisku daļu (teju 50 %) no Latvijas ēnu ekonomikas veido aplokšņu algu izmaksa, par nelegāli realizēto koksnī iegūtie skaidras naudas līdzekļi var tikt izmantoti, maksājot darbiniekiem t.s. aplokšņu algas, atlikušo summu integrējot finanšu sistēmā caur pašpatēriņu, izmantojot finanšu līdzekļus citu uzņēmuma izmaksu segšanai (degviela, instrumentu/tehnikas iegāde un noma u.c.) vai ieguldot kādā no saistītajām nozarēm⁴⁷.
39. Vēsturiski draudus varēja palielināt makroekonomiskās situācijas izaicinājumi (augsta inflācija, lēna ekonomiskā izaugsme, samazināta pirktspēja, bezdarba rādītāju pieaugums pandēmijas laikā), kā arī strauji pieaugošās koksnes cenas augstā pieprasījuma un piegādes ķēžu noslodzes dēļ gan saistībā ar Covid-19 pandēmiju, gan Krievijas Federācijas pilna mēroga iebrukumu Ukrainā. Tomēr svarīgi uzsvērt, ka šiem faktoriem vairs nebija būtiska ietekme pētījuma tapšanas laikā. Koksnes tirgus cena ir normalizējusies un saglabājas stabila. Savukārt piegāžu ķēžu pārrāvumi saistībā ar liegumu ES importēt koksnes produktus no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas ir mazināti vai novērsti. Paredzams, ka šie faktori kontekstā ar labvēlīgo valsts nodokļu režīmu (skat. ievainojamības sadaļu) varētu arī būtiski samazināt iesaistīto personu interesi iesaistīties jebkādas nelikumīgas koksnes ieguves darbības.
40. Atbilstoši VMD apkopotajai informācijai nelikumīgās cirtēs izcirstās koksnes apjoms (m³) ir būtiski sarucis no 2019. gada (skat. Attēlu Nr. 4). 2024. gadā šādas koksnes apjoms veidoja tikai 1099 m³ jeb 0,007 % no visas valstī izcirstās koksnes. Vienlaikus jāvērs uzmanība, ka šos datus par koku ciršanu sniedz paši meža īpašnieki un tiesiskie valdītāji, iesniedzot pārskatu par koku ciršanu, kas rada risku, ka informācija var netikt norādīta precīzi.

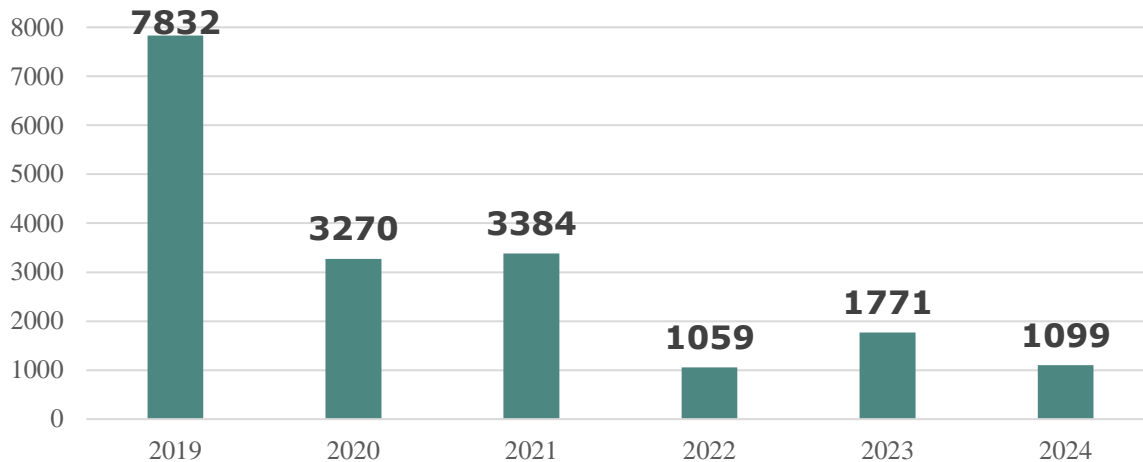
⁴⁴ NRA 2023 konstatēts arī pieaugums Latvijas personu atvērto kontu ārvalstu bankās, maksājumu un elektroniskās naudas iestādēs skaitā, it īpaši tādās finanšu iestādēs, kur kontu iespējams atvērt attālināti. Tas atvieglo arī norēķinus par nelikumīgi iegūtam precēm bezskaidrā naudā, vienlaikus attālinot līdzekļus no Latvijas kompetento iestāžu redzesloka.

⁴⁵ Sauka, A., Putniņš, T. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2024. gadā. Pieejams: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2025-06/%C4%92nu_ekonomikas_indekss_2009_2024_1.pdf

⁴⁶ Atbilstoši FID veiktajai skaidras naudas sliekšņa deklarāciju analīzei 2023. gadā gan mežsaimniecības, gan dažāda veida ražošanas un pārstrādes uzņēmumos tika novērots neproporcionāli augsts skaidras naudas apjoms.

⁴⁷ Piemēram, ieguldot skaidru naudu būvniecībā vai teritoriju labiekārtošanā, norēķinoties par materiāliem un darbspēku ar skaidru naudu.

Attēls Nr. 4 Nelikumīgās cirtēs izcirstās koksnes apjoms, m³ ³⁴⁸

41. Lai gan FID nesaņem ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, kas potenciāli saistīti ar noziegumiem pret vidi, tostarp mežsaimniecības noziegumiem, veicot izpēti par FID kopumā saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem laika posmā no 2022. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 30. jūnijam un tajos iesaistītajām juridiskajām personām, mežsaimniecības un mežistrādes uzņēmumi ir starp visbiežāk norādītajiem uzņēmumiem Novēršanas likuma subjektu sniegtajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem. Mežsaimniecības un mežistrādes uzņēmumus apstēdz tikai tādi paaugstināta riska sektori kā nekustamais īpašums (tostarp būvniecība un nekustamā īpašuma pārvaldīšana) un dažādas transporta darbības.⁴⁹
42. Vienlaikus būtiski uzsvērt trīs faktorus, kas mazina NILL draudu līmeni. Pirmkārt, saņemto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem, kuros iesaistīti mežsaimniecības vai mežistrādes uzņēmumi, skaits ik gadu sarūk. Piemēram, 2022. gadā saņemti 128 šādi ziņojumi, turpretī 2025. gada pirmajos sešos mēnešos tika saņemti 35 ziņojumi. Var lēst, ka 2025. gadā tiks saņemti ap 70 šādu ziņojumu, kas ir 45 % samazinājums kopš 2022. gada.
43. Otrkārt, kā jau minēts iepriekš, mežsaimniecības un mežistrādes uzņēmumi ir saistīti ar citiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Lai gan šāda sasaiste palielina riskus, ka šie uzņēmumi var būt saistīti arī ar noziegumiem pret vidi, nav indikāciju, kas liktu spriest, ka pats koksnes ieguves process bieži varētu notikt nelikumīgi, gan ņemot vērā kompetento iestāžu veiktos uzraudzības pasākumus, gan valstī spēkā esošo normatīvo regulējumu un nodokļu režīmu, kas samazina iesaistīto pušu motivāciju un potenciālo finansiālo ieguvumu kontekstā ar sankcijām, kas pret šādām personām var tikt vērstas par patvaļīgu koku ciršanu, radot

⁴⁸ Centrālā statistikas pārvalde. Inventarizētā meža izcirstās platības un krājas 2014.–2024.g. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_ME_MEZ/MEZ012/?loadedQueryId=12968&timeType=from&timeValue=2014

⁴⁹ Uzņēmumi grupēti atbilstoši Saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai Eiropas Kopienā (NACE, 2.1. redakcija).

būtisku kaitējumu.⁵⁰ Vienlaikus šādu iespēju pat neliela mēroga nelikumīgām darbībām, it īpaši apzinoties 37. rindkopā minētos izaicinājumus, nevar izslēgt.

44. Treškārt, saņemtie ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem par sektora uzņēmumu iesaisti citos predikatīvajos noziedzīgajos nodarījumos atspoguļo, ka darbības var būt saistītas ar ēnu ekonomiku, bet NILL sliekšnis visbiežāk netiek sasniegts. Vairāk nekā 60 % ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem satur aizdomas par iespējamiem nodokļu pārkāpumiem. Visbiežāk Novēršanas likuma subjektu norādītās NILL tipoloģijas norāda uz neskaidru līdzekļu izcelsmi, potenciālu saimnieciskās darbības imitāciju, neatbilstošas preču iegādes un pārdošanas cenas, kā arī augstu skaidras naudas apriti un neizskaidrojamu labklājību. Ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem ziņoto darījumu kopējo summu apmērs arī ir salīdzinoši neliels. Ziņojumos iekļautā summas mediāna ir 112 tūkstoši eiro, kas nozīmē, ka lielākajā daļā gadījumu nenomaksāto nodokļu apjoms nesasnies lielu apmēru atbilstoši Krimināllikuma 218. pantam.
45. Jāvērš arī uzmanība, ka divi no ekonomikas sektoriem, kas visbiežāk minēti FID saņemtajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem – būvniecība un transporta darbības – ir vismaz daļēji saistīti ar mežu nozari. To saistība ar nozari var izpausties gan kā nozares produkcijas izmantošana celtniecības vai apkures procesos, gan izstrādātās koksnes transportēšana. Līdzīgus riskus arī rada tas, ka starp biežāk minētajiem sektoriem FID saņemtajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem ir uzņēmumi, kas nodarbojas ar kokmateriālu un būvmateriālu vairumtirdzniecību, kā arī zāģēšanu, ēvelēšanu un impregnēšanu. Tas rada apstākļus, ka gan mežsaimniecības un mežsaimniecības, gan saistītie sektori ir ar paaugstinātu NILL risku, ļaujot samērā viegli integrēt un realizēt nelegāli iegūtu produkciju.

2. Ievainojamība

46. Neskatoties uz skaidro krimināltiesisko rāmi, kas nosaka ar mežu sektoru saistīto noziedzīgo nodarījumu veidus un paredzētos sodus, pārkāpumu latentums saglabājas augsts. Saistībā ar mežu izstrādi akcentējami Krimināllikuma 96. un 109. panti.
47. Krimināllikuma 96. pants tiek pielietots salīdzinoši reti, jo tas skar mežu apsaimniekošanas vai izmantošanas noteikumu pārkāpšanu gadījumos, kad radīts būtisks kaitējums. Periodā no 2019. līdz 2024. gadam konstatēti 25 šādi noziedzīgi nodarījumi, tostarp daļa no tiem var neskart mežu apsaimniekošanas un izmantošanas nozari, jo attiecīgais krimināllikuma pants skar arī pārkāpumus, kas saistīti ar zemes, tās dzīļu un ūdeņu apsaimniekošanu un izmantošanu. Praksē Krimināllikuma 96. pants tiek piemērots gadījumos, kad veikta nelikumīga atmežošana (personas darbības izraisīta meža pārveidošana citā zemes lietošanas veidā⁵¹). Ņemot vērā

---

⁵⁰ Atbilstoši likumam Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>

⁵¹ Piemēram ar mērķi izmantot meža platības būvniecībai, derīgo izraktenņu ieguvei, lauksaimniecības zemju ierīkošanai u.c.

neatļauto darbību būtību un sekas dabā, šādus pārkāpumus ir vieglāk konstatēt un atbildīgos saukt pie atbildības. Apzinoties iespējas pārkāpumus konstatēt kontekstā ar Krimināllikumā noteikto pietiekoši atturošo soda apmēru, paredzams, ka konstatēto noziedzīgo nodarījumu skaits arī atspoguļo patiesību un nav novērojams augsts latentums.

48. Krimināllikuma 109. pants “Patvaļīga koku ciršana un bojāšana” skar neatļauto koku ciršanu, tostarp sev nepiederošā īpašumā (109. panta pirmā daļa), kā arī aizsargājamās teritorijās (109.panta otrā daļa). Starp 2019. un 2024. gadu atbilstoši Krimināllikuma 109. pantam fiksēti 1279 noziedzīgi nodarījumi. Tikai viens noziedzīgais nodarījums saistīts ar organizētas grupas aktivitātēm (109. panta ceturtnā daļa), savukārt būtisks kaitējums fiksēts 11 % noziedzīgo nodarījumu (109. panta trešā daļa). Lielākajā daļā gadījumu pārkāpums tiek fiksēts ievērojamu laika sprīdi pēc tā faktiskās izdarīšanas, aprūtinot vai pat padarot neiespējamu izmeklēšanas darbu un vainīgā saukšanu pie atbildības. Vērtējot uzsāktos kriminālprocesus, kuri kvalificēti pēc Krimināllikuma 109. panta, tikai divos gadījumos kriminālprocess kvalificēts arī pēc 195. panta (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana), abos gadījumos kriminālprocesam esot saistītam ar vairākiem citiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, tostarp dienesta pilnvaru pārkāpšanu, krāpšanu un nodokļu noziegumiem.
49. Svarīgi akcentēt, ka, ņemot vērā potenciālo soda apmēru, kā arī riskus, kas saistīti ar mežizstrādes īstenošanu svešā īpašumā vai aizsargājamās teritorijās (šādām darbībām piesaistot uzmanību vai atstājot pēdas), vairums patvaļīgas koku ciršanas Latvijā tiek veikta mazā mērogā un ir orientēta uz pašpatēriņu. 89 % no visiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas klasificēti pēc Krimināllikuma 109. panta, ir saistīti tieši ar šāda veida neatļauto ciršanu. Attiecīgi šādu darbību rezultātā iegūtais koksnes apjoms ir salīdzinoši neliels un bieži tiks izmantots pašpatēriņā. Ja iegūtā koksne tiktu realizēta tirgū, noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoms būtu neliels, pat ja nodarītais kaitējums dabai varētu būt būtisks. Visbiežāk šie līdzekļi netiktu integrēti finanšu sistēmā, tiem paliekot skaidras naudas formā.
50. Šādiem noziedzīgiem nodarījumiem nonākot tiesībsardzības iestāžu redzeslokā, var tikt uzsākts kriminālprocess, bet to atklāšanas īpatsvars ir zems, tiesībsardzības iestādēm prioritizējot citu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu. Turklāt būtiska daļa no šāda veida pārkāpumiem nemaz netiek ziņoti gan tāpēc, ka cietušais izvēlas nevērsties pie tiesībsardzības vai citām kompetentajām institūcijām mazā kaitējuma dēļ, gan tāpēc, ka pārkāpums tā mazā mēroga dēļ nemaz netiek fiksēts.
51. Būtiskākais NILL risks saistāms tieši ar Krimināllikuma 109. panta trešo daļu (patvaļīga ciršana, nodarot būtisku kaitējumu). Krimināllikuma 109. panta trešajā daļā minētais būtiskais kaitējums definēts likumā “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 1. pielikumā. Attiecīgi, sasniedzot definēto būtiskuma sliekšni, iegūtā koksne uzskatāma par noziedzīgi iegūtu un ar tās realizāciju saistītā peļņa uzskatāma par noziedzīgi iegūtu.

52. Lai uzsāktu koku ciršanu mežā, personai no kompetentās institūcijas ir jāsaņem apliecinājums⁵², kas apliecina plānotās darbības likumību un koksnes izcelsmi. Šajā apliecinājumā meža īpašniekam jāiesniedz arī informācija par izcērtamo platību un plānoto izcērtamo koksnes apjomu kubikmetros. Meža teritorijai jābūt arī spēkā esošai meža inventarizācijai. Ņemot vērā šo procesu, veiktos klātienes un attālinātos uzraudzības pasākumus, kā arī Krimināllikumā paredzēto atbildību par patvaļīgu koku ciršanu, paredzams, ka klaji nesaskaņota koku ciršana notiek reti, un gadījumos, kad tā tiek veikta, kompetentās iestādes spēj to konstatēt.
53. Neskatoties uz to, atbilstoši Valsts kontroles revīzijas ziņojumā secinātajam⁵³, kā arī kompetento iestāžu ekspertu sniegtajai informācijai, nav precīzi zināms katrā gadījumā nocirstās koksnes apjoms kubikmetros. VMD uzturētā informācija, kas balstās uz saņemtajiem iesniegumiem, tiek izmantota statistikas nolūkiem, un dienesta kompetencē nav faktiski nocirstā apjoma pārbaude. Lai gan iesniegtā informācija par nocirstās koksnes apmēru tiek nodota Valsts ieņēmumu dienestam nodokļu administrēšanas nolūkiem, arī šī institūcija paļaujas uz sākotnēji norādīto informāciju.
54. Tomēr būtiski uzsvērt, ka atbilstoši Latvijā spēkā esošajam normatīvajam regulējumam galvenais raksturlielums, pēc kura tiek veikta cirsma uzraudzība ir izcērtamā platība ne iegūtās koksnes apjoms kubikmetros.⁵⁴ Tā kā izstrādātais koksnes apjoms ne tikai konkrētās cirmās, bet visā valstī kopumā nav pilnīgi precīzi nosakāms, jo apliecinājumos norādītais apjoms ir indikatīvs, jebkādi secinājumi par nesakritībām starp nocirstās koksnes apjomu un ražošanā nonākušo koksni (skat. Attēlu Nr. 5) paši par sevi nenorāda uz nelikumīgām darbībām. Turklāt, ņemot vērā mežizstrādes procesa specifiku, novirzes izstrādes apjomos ir sagaidāmas, un katras mazākās nianse uzskaitē radītu neproporcionālu administratīvo slogu iesaistītajām privātā un publiskā sektora iestādēm.

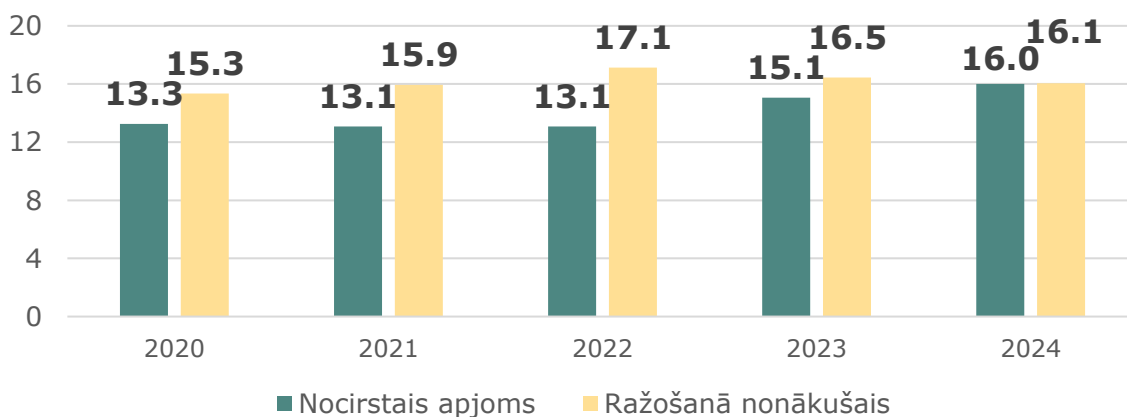
---

⁵² Atsevišķos gadījumos nav nepieciešams saņemt apliecinājumu. Šie gadījumi definēti Meža likuma 12. panta 1. daļā.

⁵³ Valsts kontroles revīzijas ziņojums "Pašvaldību meži – nesaimnieciski izmantots publiskais resurss" 18. lpp. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29696-FpxZ0ITXMekDXfnUuSoeQ1uqL9f5DRkI.pdf>

⁵⁴ Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 935 "Noteikumi par koku ciršanu mežā", 76. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253760#p76>

Attēls Nr. 5 Izstrādātās koksnes apjoms pret ražošanā nonākušo koksnes apjomu⁵⁵

55. Neskatoties uz potenciālajiem izaicinājumiem nocirstās koksnes uzskaitē kubikmetros, atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem kopš 2023. gada VMD uzturētā informācija par nocirstās koksnes apjomu valstī un ražošanā nonākušo apjomu ir tuvinājusies, 2024. gadā sasniedzot statistiski nenozīmīgu atšķirību, kas indikatīvi norāda uz gan kompetento iestāžu, gan privātā sektora pastāvīgi pieaugošo spēju izsekot koksnes aprītei iekšzemē.

56. Vienlaikus jāvērs uzmanība, ka laika periodā no 2020. līdz 2023. gadam ir novērojama nobīde ik gadu nocirstajā apjomā un ražošanā nonākušajā koksnes apjomā, kas kopā pārsniedz 10 miljonus m³.⁵⁶ Tas saskan arī ar Valsts kontroles konstatēto, iestādei secinot, ka vairākos tās veikto pārbažu gadījumos iegūts lielāks koksnes apjoms nekā sākotnēji norādīts. Lai gan kā iepriekš uzsvērts, ne VMD, ne citu kompetento iestāžu pienākums nav precīzi uzskaitīt nocirstās koksnes apjomu kubikmetros, bet sekot novirzēm cirsma platībā, šādas vispārīgi precīzas statistikas trūkums var radīt uztraudzības un koksnes izsekojamības ievainojamību, ļaujot integrēt potenciāli nelikumīgi nocirstu koksni legālajās plūsmās. Kā jau norādīts aprēķinos, kas tika veikti 25. rindkopā, Latvijā izstrādātās koksnes vērtība 2024. gadā bija 1,36 miljardi eiro par 16 miljoniem m³ koksnes. Pat daži procenti koksnes, kas pārsniegtu šo apjomu un varētu būt saistīti ar nelikumīgām darbībām, veidotu vairākus desmitus miljonus eiro tirgus vērtībā.

⁵⁵ Centrālā statistikas pārvalde. Koksnes produktu ražošanas, eksporta un importa apjomi 2017–2024. g. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/mezsaimnieciba/tabulas/mek010-koksnes-produktu-razosanas-eksporta-un-importa>

⁵⁶ Paredzams, ka patiesais apjoms varētu būt vēl augstāks, jo daļa koksnes varētu neparādīties ražošanas sadaļā. Ņemot vērā ēnu ekonomikas klātbūtni un skaidras naudas aprīti vairākos no saistītajiem sektoriem, paredzams, ka daļa no koksnes netiek uzskaitīta. Attiecīgi tā tiek izmantota vai nu pašpatēriņā vai nonāk ēnu ekonomikā – pamatā siltuma ražošana (kurināmā koksne), retāk būvniecībā.

Aprēķinā skatīts tikai VMD fiksētais nocirstais apjoms un vietēji saražotais koksnes apjoms. Datu precizitātes nolūkos, tajā nav iekļauti importa un eksporta dati, kur daļa no produktiem varētu būt uzskaitīti vairākas reizes. Vienlaikus svarīgi uzsvērt, ka atbilstoši Attēlam Nr. 3 Latvija eksportē krietni vairāk koksnes produktu nekā importē. Pat ja šos rādītājus iekļautu uzskaitē, tie norādītu uz vēl augstāku nesakritību.

57. Vienlaikus jānorāda arī uz faktoriem, kas skaidro augstāk norādītās, vēsturiskās starpības (10 miljoni m³) apjomu. Ik gadu nocirstā apjoms atspoguļo tikai VMD rīcībā esošo informāciju. Kā jau minēts 52. rindkopā un saistītajā skaidrojošajā atsaucē, ciršanas iesniegumus, kuros norādāms paredzamais nocērtamās koksnes apjoms, nav jāsniedz atsevišķos gadījumos (piemēram, celmu caurmērs ir mazāks par 12 centimetriem vai tiek veikta koku ciršana kopšanas jaunaudzēs līdz 20 gadu vecumam, izcērtot kokus aizaugušās lauksaimniecības zemēs).
58. Tāpat ik gadu tiek izcirsts liels apjoms koksnes zemēs, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā nav reģistrēta kā meža zeme. Šādos gadījumos ciršanu zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs veic pēc saviem ieskatiem, atsevišķos gadījumos pieprasot atļauju pašvaldībai vai Dabas aizsardzības pārvaldei.⁵⁷ Šādos gadījumos netiek veikta nocirstās koksnes uzskaitē, kā arī nav centralizēta mehānisma, kā nodrošināt, ka tiek nomaksāti visi saistošie nodokļi, ja koksne tiek realizēta tirgū, palielinot iespēju, ka tā netiek integrēta legālajā koksnes tirgū, bet ēnu ekonomikā (visbiežāk tas varētu būt saistīts tieši ar kurināmās koksnes realizāciju).
59. Atbilstoši Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” veiktajam Mežu monitoringam 2024. gadā ar kokiem aizaugušo nemeža zemju kopējā platība bija 231,28 tūkstoši hektāru un tajos esošais kopējais krājas apjoms bija 11,06 miljoni m³.⁵⁸ Aptuvenais ik gadu nocirstās koksnes apjoms šāda veida zemēs (par pamatu aprēķiniem izmantojot krājas un nocirstā attiecību mežu zemēs⁵⁹) varētu veidot aptuveni 280 tūkstošus m³ koksnes.⁶⁰ Arī Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” aprēķini par kopējo nocirstā apjomu valstī norāda uz potenciāli augstāku ciršanas apjomu valstī nekā tas izriet no VMD uzturētās statistikas informācijas, kas izriet no saņemtajiem apliecinājumiem par mežu ciršanu. Piemēram, 2023. gadā Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava” konstatēja, ka nocirsti 18,86 miljoni m³, kas ir par 3,7 miljoniem m³ koksnes vairāk nekā no saņemtajiem iesniegumiem konstatēja VMD. No šī apjoma lielākā daļa jeb 3 miljonu m³ koksnes atšķirība tika konstatēta mežos, kas nepieder valstij.
60. Netipiski ir Latvijas mežsaimniecības un mežizstrādes uzņēmumu finanšu rādītāji, salīdzinot ar Igaunijas uzņēmumiem. Aptuveni līdzvērtīgu Igaunijas teritorijas daļu aizņem mežu platības (51,5 %) ⁶¹, kā arī oficiāli izgūtās koksnes apjoms ir līdzīgs ar Latviju (11,74 miljoni m³ 2023.

⁵⁷ Saistītais process un izņēmumi noteikti Ministru kabineta 2012. gada 2. maija noteikumos Nr. 309 “Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/247350>

⁵⁸ Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava”. Meža resursu monitoringa rezultāti. V cikla 1. gada rezultāti (2024). Pieejams: <https://www.silava.lv/images/Petijumi/Nacionalais-meza-monitorings/MRM-rezultati/Kopsavilkumi-2024-V-cikls-1.gads.xlsx>

⁵⁹ Latvijas mežos kopējais aplētais koksnes apjoms ir 632 miljoni m³, savukārt 2024. gadā nocirsti tika 16 miljoni m³. Attiecīgi nocirsti tika 2,5 % no kopējās krājas, 2,5 % no 11,06 miljoniem m³ ir 280 tūkstoši m³.

⁶⁰ Aprēķins veikts, izmantojot VMD uzturēto statistiku par mežu iedalījumu Latvijā (VMD. Mežu statistika, 2025.g. statistika. 04_forma. Pieejams: <https://www.vmd.gov.lv/lv/meza-statistikas-cd>).

⁶¹ Ministry of Climate of The Republic of Estonia. Forestry. Pieejams: <https://kliimaministerium.ee/en/biodiversity-environmental-protection/forestry#:~:text=Estonia%20is%20a%20forest%2Drich,of%20Estonia's%20total%20land%20area>

gadā⁶²). Vienlaikus, salīdzinot finanšu rādītājus šo pašu sektoru uzņēmumiem abās valstīs, Latvijas mežsaimniecības un mežizstrādes uzņēmumu apgrozījums ir gandrīz četras reizes lielāks, gūtā peļņa ir teju divas reizes lielāka, bet nomaksāto nodokļu apjoms ir tāds pats (skat. Tabulu Nr. 1). Apzinoties, ka katras valsts, ekonomikas un nodokļu sistēmas specifika var atšķirties, ietekmējot datus, milzīgās atšķirības saistīto uzņēmumu apgrozījumā, peļņā un nodarbināto skaitā, kas būtiski pārsniedz atšķirības nocirstās koksnes apjomā, varētu norādīt ka Latvijas uzņēmumi varētu strādāt ar lielāku koksnes apjomu nekā tas tiek uzskaitīts. Vienlaikus, ņemot vērā, netipiski zemos Igaunijas uzņēmumu finanšu rādītājus, tas var arī norādīt uz daļēji neregistrētu saimniecisku darbību Igaunijas mežsaimniecības un mežizstrādes sektorā.

Tabula Nr. 1 Latvijas un Igaunijas mežsaimniecības sektoru salīdzinājums

	Latvija (2024)	Igaunija (2023)	Atšķirība (Latvija pret Igauniju)
Nocirstās koksnes apjoms, milj. m ³ ⁶³	16	11,74	+36%
Sektora apgrozījums, milj. eiro	2 435	630	+287%
Sektora peļņa, milj. eiro	213	119	+79%
Nomaksāto nodokļu apjoms, milj. eiro	101	98	+3%
Sektorā nodarbināto skaits	12 864	4 372	+194%

61. Gan ievainojamību, gan draudus ievērojami mazina labvēlīgais nodokļu režīms. Pirmkārt, ienākumam no fiziskas personas īpašumā esoša augoša meža atsavināšanas izciršanai un tajā iegūto kokmateriālu atsavināšanas piemēro 10% nodokļu likmi. Turklāt, ieturot iedzīvotāju ienākuma nodokli, ir piemērojamas izdevumu normas vai nu 25%⁶⁴ vai 50%⁶⁵ apmērā no izmaksājamās summas, kas būtībā samazina reālo nodokļu likmi šāda veida ienākumam līdz 7,5% vai 5%.⁶⁶ Šāda veida nodokļu režīms stimulē likumīgu darbību, mazinot iesaistīto pušu motivāciju slēpt kādas darbības, jo soda apmērs, kas ir saistīts ar iespējamu noziegumu pret vidi vai citu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu (piemēram, izvairīšanos no nodokļu nomaksas), ir nesamērīgi augsts salīdzinot ar potenciālo ieguvumu.

⁶² Pēdējais gads, par kuru informācija ir pieejama. Igaunijas kompetentās iestādes norāda, ka līdzīgs ciršanas apjoms saglabāsies arī tuvākos gadus. Keskkonnaportaal. Keskkonnaulevaade – mets. Pieejams: <https://keskkonnaportaal.ee/et/keskkonnaulevaade/keskkonnaulevaade-mets>

⁶³ Norādīta informācija tikai par inventarizētajām meža platībām, par kurām informācija tiek uzturēta VMD uzturētajā informācijas sistēmā Meža valsts reģistrs.

⁶⁴ Ieturot nodokli no augoša meža pārdošanas ienākuma.

⁶⁵ Ieturot nodokli no kokmateriālu pārdošanas ienākuma.

⁶⁶ Likums "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli", 11. pants, 15. pants, 17. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/56880>

62. Otrkārt, pašlaik kokmateriālu piegādei un ar to saistītajiem pakalpojumiem tiek piemērota apgriezta jeb reversā pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas kārtība.⁶⁷ Šāda kārtība ne tikai mazina administratīvo slogu gan fiziskām, gan juridiskām personām, bet arī novērš pievienotās vērtības nodokļa krāpniecības risku. Vienlaikus jāvērs uzmanība uz potenciālajiem krāpniecības riskiem, kuriem gan mežsaimniecības un mežistrādes, gan citu nozaru uzņēmumi, kuriem pašlaik tiek piemērots šāds nodokļu režīms, būs pakļauti no 2027. gada, kad atbilstoši ES normatīviem šādu nodokļu režīmu vairs nevarēs piemērot.⁶⁸
63. Lai gan šis nodokļu režīms neizslēdz iespēju nelikumīgām darbībām, tas līdz ar ES Kokmateriālu regulas noteikto pienākumu ikvienam tirgus dalībniekam veikt likumības pārbaudes un pārliecināties, vai koksne ir iegūta legāli,⁶⁹ rada apstākļus, kuros veikt liela mēroga nelikumīgas darbības ir sarežģīti un nepraktiski, jo iespēja, ka visi no kokmateriālu izstrādes, piegāžu, ražošanas un tirdzniecības ķēdē iesaistītajiem uzņēmumiem neveiks atbilstošas pārbaudes vai centīsies slēpt savu darbību, ir ļoti maza. Lai gan riski saglabājas, tie pamatā būs saistīti ar mazāka mēroga koksnes izstrādi, kur darījumu ķēde ir īsa un nepārskatāma (piemēram, kurināmās koksnes tirdzniecība it īpaši reģionos) vai iesaista ēnu ekonomikā strādājošus, neliela mēroga koksnes apstrādes uzņēmumus. Vienlaikus svarīgi uzsvērt, ka pat šajos gadījumos pati koksnes ieguve var nebūt nelikumīga (un tādējādi neģenerēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus), bet noziedzīgas darbības var tikt veiktas tālākos produktu realizācijas posmos, piemēram, saistība ar iespējamiem nodokļu noziegumiem.⁷⁰
64. Kā ievainojamību mazinošs faktors jāakcentē arī normatīvajos aktos noteiktais pienākums meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam savā īpašumā vai tiesiskajā valdījumā veikt inventarizāciju ne retāk kā reizi 20 gados, šai informācijai pēc tam tiekot ievadītai Meža valsts reģistrā, kas sniedz iespēju sekot līdzi tendencēm un anomālijām. Vienlaikus samērā ilga termiņš inventarizāciju veikšanai un saistītās nobīdes potenciālajā datu analīzē būtiski apgrūtina kompetento iestāžu spēju savlaicīgi konstatēt nelikumīgu ciršanu, ziņot par iespējamām noziedzīgām darbībām tiesībaizsardzības iestādēm un saukt personas, kas šīs darbības ir veikušas, pie atbildības.
65. Ievainojamību daļēji mazina arī VMD salīdzinoši lielais cilvēkresursu nodrošinājums, kā arī dienesta struktūrvienību izvietojums (virsmežniecības un mežniecības) visos Latvijas reģionos. VMD savu funkciju veikšanai uz 2024. gada 31. decembri bija nodarbinājis 571 personu, no kuriem 303 personu darba pienākumi veicami meža objektā. Vienlaikus šis nodarbināto skaits ir jāvērtē kontekstā ar Latvijas mežu zemju platībām, kas 2024.gadā

---

⁶⁷ Pievienotās vērtības nodokļa likums, 141. pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253451#p141>

⁶⁸ ES Oficiālais Vēstnesis. L 155, 65. gadagājums 2022. gada 8. jūnijs. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ.L:2022:155:FULL>

⁶⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 995/2010. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32010R0995>

⁷⁰ Tomēr arī šādā gadījumā svarīgi uzsvērt, ka, ja ieguves apmērs ir neliels, arī nenomaksāto nodokļu apmērs reti sasniegs lielu apmēru, it īpaši ņemot vērā attiecīgo iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi un samazināto pievienotās vērtības nodokļa likmi kurināmajai koksnei.

aizņēma 3,45 miljonus hektāru. Īstenot regulāru fizisku uzraudzību pār šādām platībām kā arī saistītajām cirstmām nav iespējams. Lai efektīvizētu uzraudzību, būtu nepieciešams palielināt gan dažādu tehnisko atbalsta rīku izmantošanu, gan veikt visaptverošas datu analīzes, lai akcentētu augstākos neatļautas ciršanas riskus teritoriālā vai konkrētu personu līmenī. Vienlaikus šādas darbības pieprasa būtiskas investīcijas gan jaunāko tehnoloģiju iegādē, gan amatpersonu apmācībās.

66. Ņemot vērā aplūkotās preču un finanšu statistikas nesakrītības, atbalstāms Valsts kontroles ieteikums steidzami risināt jautājumu, kas saistīts ar patiesi izcirstā apjoma efektīvu uzskaiti. Vienlaikus atbildīgajām ministrijām jāņem vērā arī saistīto sektoru būtiskais piensums Latvijas tautsaimniecībai, paredzot samērīgus uzraudzības pasākumus, lai neradītu neproporcionālus administratīvos šķēršļus vietējai uzņēmējdarbībai.

III. Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana

67. Atkritumu apsaimniekošanas nozare ir viena no svarīgākajām vides aizsardzības nozarēm Latvijā un ES. Efektīva atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pārvaldība ir viens no stūrakmeņiem vides aizsardzības, klimatneitralitātes un dabas resursu labas pārvaldības un apsaimniekošanas jomās.⁷¹ Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana (gan iekšzemē, gan atkritumu neatļauta pārrobežu tirdzniecība) ir akcentēts kā viens no galvenajiem noziegumiem pret vidi pasaulē⁷², savukārt Eiropā tieši atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpumi ir uzsvērti kā prioritārais virziens noziegumu pret vidi apkarošanā.⁷³
68. Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana sevī ietver virkni dažādu nelegālu darbību, tostarp nelikumīgu rīcību saistībā ar atkritumu savākšanu, transportu, pārstrādi vai apglabāšanu, ja tā izraisa vai var izraisīt būtisku kaitējumu videi vai cilvēka veselībai.⁷⁴ Savukārt nelegāla atkritumu pārrobežu pārvietošana ir nelikumīgu darbību kopums, kas ietver atkritumu pārvietošanu, apstrādi vai apglabāšanu, pārkāpjot ES un dalībvalstu noteiktās tiesību normas. Šīs darbības var attiekties uz dažāda veida atkritumiem – sadzīves, elektroniskajiem, kā arī bīstamajiem. Tas var notikt gan dalībvalstu iekšienē, gan starp tām, kā arī iesaistot valstis ārpus ES.⁷⁵ Ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas nozares plašo tvērumu, dažādos atkritumu veidus un valsts kopējo riska profilu saistībā ar NILL, plašāka uzmanība tiek pievērsta tieši būvniecības atkritumu nelikumīgai izgāšanai un to pārrobežu nelikumīgiem sūtījumiem.
69. Nelegāli atkritumu sūtījumi jeb tirdzniecība ir viens no nopietnākajiem vides noziegumiem, kā to akcentējusi gan FATF, gan Europol. To augstā ienesīguma dēļ šāda veida darbības var arī būt saistītas ar organizēto noziedzību vai pat terorisma finansēšanu. Aplēses liecina, ka ES 15–30% no visiem atkritumu pārvadājumiem varētu būt nelikumīgi, un šāda tirdzniecība var sasniegt līdz pat 9,5 miljardiem eiro gadā.⁷⁶
70. Nelikumīga atkritumu pārvietošana pāri valstu robežām rada nopietnus draudus gan cilvēku veselībai, gan videi. Ņemot vērā, ka 2023. gadā ES vien tika pārvadāti ap 67 miljoniem tonnu atkritumu, un gandrīz 35,1 miljons tonnu tika eksportēts uz valstīm ārpus ES, ir būtiski

⁷¹ Ministru kabineta 2021. gada 22. janvāra rīkojums Nr. 45 “Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.–2028. gadam”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/320476>

⁷² FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 16. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

⁷³ Europol. The Changing DNA of Serious and Organised Crime. 65. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf>

⁷⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/99/EK (2008. gada 19. novembris) par vides krimināltiesisko aizsardzību (Dokuments attiecas uz EEZ), 3. panta b) punkts. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0099>

⁷⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1013/2006 (2006. gada 14. jūnijs) par atkritumu sūtījumiem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1013>

⁷⁶ Grassin, S., Garruto, L.i. Fighting Waste Trafficking in the EU: A Stronger Role for the European Anti-Fraud Office. eucrim 2024/2. 143. lpp. Pieejams: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2024-02.pdf

nodrošināt stingru un efektīvu šo sūtījumu uzraudzību, lai novērstu noziedzīgas darbības un iespējamu NILL.⁷⁷

71. Saskaņā ar 2024. gada datiem Latvijā ir 224 uzņēmumi, kas nodarbojas atkritumu apsaimniekošanas, pārstrādes un materiālu atgūšanas nozarē, kopējais apgrozījums ir aptuveni 470,6 miljoni eiro, šiem uzņēmumiem nodarbinot apmēram 3 700 darbiniekus. Lai gan atkritumu apsaimniekošanas sektora uzņēmumu tiešā ietekme uz Latvijas IKP nav tik liela kā mežsaimniecības sektora uzņēmumiem, tie sniedz būtisku ieguldījumu un atbalstu dažādu uzņēmumu darbības nodrošināšanā, valsts politisko mērķu vides aizsardzības un aprites ekonomikas jomās, kā arī apkārtējās vides sakārtošanā, radot ne tikai labvēlīgu vidi tūrismam un investīcijām, bet arī uzlabojot sabiedrības dzīves kvalitāti.

1. Draudi

72. Ar atkritumu apsaimniekošanu saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem ir augsts latentuma līmenis. Vairums saimniecisko darbību rada atkritumus, bet to ieguves un apsaimniekošanas pārvalde nav centralizēta. Ārpus informatīvajiem rādītājiem, kas tiek saņemti no tirgus dalībniekiem, kas ir saņēmuši atkritumu apsaimniekošanas atļaujas, informāciju par noziedzīgu nodarījumu var iegūt tikai ar kontroles pasākumu vai neatkarīgu ziņojumu starpniecību.⁷⁸

73. FID rīcībā nav ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem tieši saistībā ar nelikumīgu atkritumu apsaimniekošanu, kā arī nav informācijas par NILL, kas varētu būt saistīta ar noziedzīgiem nodarījumiem atkritumu apsaimniekošanas jomā. Bez papildu riska informācijas no dažādiem sadarbības partneriem konstatēt noziedzīgus nodarījumus atkritumu apsaimniekošanas jomā tikai no finanšu plūsmām ir ļoti sarežģīti. Novēršanas likuma subjekti noziedzīgus nodarījumus šajā jomā biežāk varētu identificēt netieši – konstatējot noziedzīgus nodarījumus nodokļu jomā, fiktīvu darījumu pazīmes, konkrētā sektora uzņēmumu darījumus ar paaugstināta riska valstīm vai autonomu NILL. Vienlaikus zināšanu trūkums par šī noziedzības veida specifiku apgrūtina Novēršanas likuma subjektu iespējas konstatēt anomālijas saistībā ar personu nelikumīgām darbībām ar atkritumiem.

74. Līdzīgi kā ar citiem noziegumiem pret vidi, viens no vienkāršākajiem veidiem, kā kompetentās iestādes un Novēršanas likuma subjekti varētu konstatēt iespējamus atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpumus un saistīto NILL, būtu pārbaudīt sektora uzņēmumu klātbūtni jau identificētajos un ziņotajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem, kas sākotnēji ziņoti par citu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu vai autonomu NILL. Veicot izpēti par FID

---

⁷⁷ Grassin, S., Garruto, L.i. Fighting Waste Trafficking in the EU: A Stronger Role for the European Anti-Fraud Office. eucrim 2024/2. 143. lpp. Pieejams: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2024-02.pdf

⁷⁸ Finanšu izlūkošanas dienests. Nacionālais noziedzīgi iegūtu līdzekļu terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtēšanas ziņojums par 2020.–2022. gadu. 56. lpp. Pieejams: <https://fid.gov.lv/uploads/files/2023/NACION%C4%80LAIS%20NILLTPF%20RISKU%20NOV%C4%92RT%C4%92%C5%A0ANAS%20ZI%C5%85OJUMS%20PAR%202020.%E2%80%932022.%20GADU.pdf>

kopumā saņemtajiem ziņojumiem par aizdomīgiem darījumiem laika posmā no 2022. gada līdz 2025. gada 1. pusgamam un tajos iesaistītajām juridiskajām personām, atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi tajos parādās ļoti reti.

75. Laika posmā no 2022. gada līdz 2025. gada 1. pusgamam saņemtajiem ziņojumiem un tajos iesaistītajām juridiskajām personām 68 ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem konstatētas tādas juridiskās personas, kuru darbības veids ir saistīts ar atkritumu apsaimniekošanas jomu. Visbiežāk šīs juridiskās personas bijušas iesaistītas pastarpināti kā saistītā puse maksājumos, bet ne kā tieši saistītas ar aizdomīgu darījumu ziņojumu. Saņemtajos aizdomīgu darījumu ziņojumos juridiskās personas, kas nodarbojas ar atkritumu apsaimniekošanu, figurē ziņojumos par noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā un autonomu NILL.
76. Pēdējo trīs gadu laikā FID ir sagatavojis un nosūtījis tiesībaizsardzības iestādēm vienu kompetentās iestādes atzinumu saistībā ar Krimināllikuma 102. pantu par zemes, mežu un ūdeņu piesārņošanu un piegružošanu un saistošo Krimināllikuma 195. pantu. Šajā gadījumā bija iesaistīts atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums, kas transportēja un uzglabāja būvniecības atkritumus teritorijā, kas nebija paredzēta šim mērķim (skat. Piemēru Nr. 1).
77. Identificētā lieta (skat. Piemēru Nr. 1) norāda uz atkritumu apsaimniekošanas nozares sasaisti ar citām ekonomikas nozarēm, tostarp tādām, kurās jau identificēti būtiski ēnu ekonomikas un pat NILL riski. Konkrētajā gadījumā nelegāli tika apsaimniekoti aptuveni 45 tūkstoši tonnu būvniecības atkritumu. Ņemot vērā gan FID secināto par būvniecības sektora NILL riskiem, kā arī jebkura uzņēmuma (tostarp būvniecības un atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu) interesi palielināt peļņu, paredzams, ka iekšzemē lielākie NILL riski saistāmi tieši ar nelegālu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu.
78. Saskaņā ar APUS sistēmas datiem 2023. gadā tika reģistrētas 482 031 tonnas, bet 2024. gadā jau 734 354 tonnas būvniecības un nojaukšanas atkritumu. Šāds pieaugums vērtējams pozitīvi, atspoguļojot labāku uzraudzību un godprātīgāku atkritumu pārvadājumu uzskaiti no komersantu puses. Vienlaikus tas arī norāda uz potenciālajām problēmām vēsturiskajā uzskaitē un iespējamajiem riskiem, kas saistīti ar to. Uz to norāda Centrālās statistikas pārvaldes dati par kopējo būvniecības apjomu valstī, kas 2024. gadā bija par 4,3% zemāks nekā 2023. gadā. Vienlaikus šai pašā laikā apsaimniekoti tika par 52% vairāk būvniecības un nojaukšanas atkritumu.⁷⁹ Līdzīgas neatbilstības un neregistrēta atkritumu kustība tika konstatētas arī FID un tiesībaizsardzības iestāžu izpētē (skat. Piemēru Nr. 1).

---

⁷⁹ Atšķirības būvniecības un nojaukšanas atkritumu apjomos, kas reģistrēti APUS sistēmā, iespējams, skaidrojamas ar to, ka tajos netiek iekļauts atkritumu daudzums, kas saskaņā ar būvprojektu tiek atkārtoti izmantots pašā būvobjektā vai citā objektā.

79. Var secināt, ka faktiski pastāv iespēja juridiskām personām izmantot teritorijas neatbilstoši to paredzētajam mērķim un izvairīties no atkritumu plūsmu caurspīdīgas uzskaites, sistēmā uzrādot nepilnīgus vai nepatiesus datus par atkritumu uzglabāšanas vietām.

FID izpētes lietas piemērs Nr. 1⁸⁰

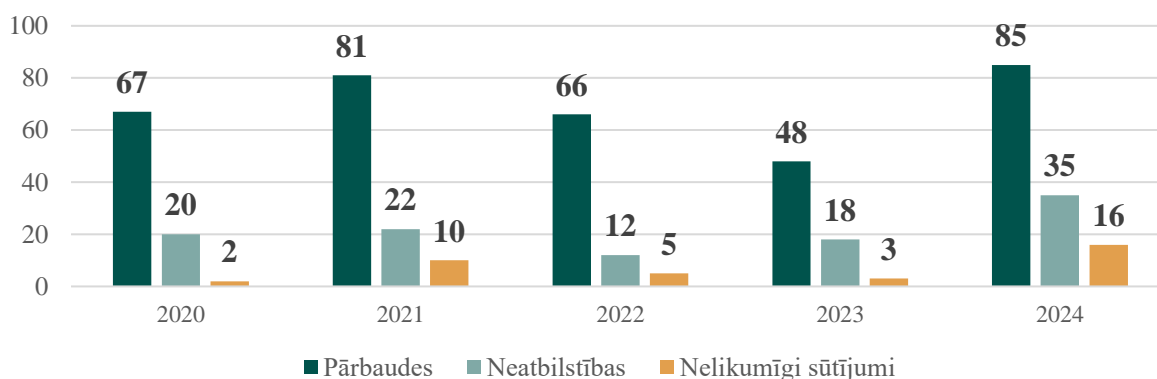
Fiziskas personas, izmantojot juridisku personu kontus Latvijas kredītiestādēs, legalizēja noziedzīga nodarījuma – zemes, mežu un ūdeņu piesārņošanas un piegružošanas – rezultātā iegūtus līdzekļus, tos ieguldot kustamā un nekustamā īpašumā.

FID rīcībā bija informācija par aizdomīgiem skaidras naudas iemaksas darījumiem, kā arī nekustamā īpašuma un kustamās mantas aizdomīgiem iegādes darījumiem, kas norādīja uz NILL izvietošanas, strukturēšanas un integrācijas stadijām. Saistīto personu konti tika izmantoti, lai maskētu līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, tādējādi legalizējot noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtus līdzekļus.

Tika identificētas skaidras naudas iemaksas lielā apmērā, kas netika deklarētas un izmantotas saimnieciskajā darbībā (algu izmaksām, degvielas iegādei). Tāpat tika identificēts, ka par pretlikumīgi izvestiem un uzglabātiem būvgružiem norēķini veikti skaidrā naudā.

80. VVD veic arī atkritumu pārrobežu sūtījumu kontroli. 2024. gadā veiktas 85 pārrobežu atkritumu sūtījumu pārbaudes, no kurām 35 gadījumos tika konstatētas neatbilstības. No tām 16 gadījumos konstatēti nelikumīgi atkritumu pārrobežu sūtījumi, kas ir palielinājums, salīdzinot ar pēdējiem trim gadiem (skat. Attēlu Nr. 6). Ņemot vērā pieaugošo nelikumīgo atkritumu sūtījumu skaitu, VVD norāda, ka nelikumīgu atkritumu sūtījumu risks palielinās.⁸¹

Attēls Nr. 6 VVD veikto atkritumu pārrobežu sūtījumu kontroles rezultāti

⁸⁰ Finanšu izlūkošanas dienesta gada pārskats par 2024. gadu. 82. lpp. Pieejams: <https://fid.gov.lv/uploads/files/2025/LV%20Gada%20p%C4%81rskats%20final.pdf>

⁸¹ VVD. Publiskais 2024. gada pārskats. 11. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/12515/download?attachment>

81. Šis novērojums arī saskan ar ES Smagās un organizētās noziedzības draudu novērtējumu, kurš identificē nelikumīgu atkritumu pārrobežu kustību kā vienu no galvenajiem noziegumiem pret vidi. Pētījumā norādīts, ka atbalstu šajos procesos sniedz profesionāli starpnieki vai pārvaldības sabiedrības, kas atrodas ES, bet sadarbojas ar pakalpojuma sniedzējiem ārpus ES, veidojot globālus atkritumu sūtījumu tīklus. Šie starpnieki vai pārvaldības sabiedrības izmanto dažādas tiešsaistes platformas (tostarp tumšo tīmekli jeb *darknet*), lai publicētu sludinājumus par atkritumu veidiem un daudzumiem, kurus ir gatavi saņemt un pārvadāt, apejot normatīvo aktu prasības. Šādas darbības rada ne tikai kaitējumu videi, bet arī būtiski apgrūtina tiesībsardzības iestāžu vai uzraugošo institūciju darbu pārkāpumu konstatēšanā un novēršanā.⁸²
82. ES Smagās un organizētās noziedzības draudu novērtējums pievērš uzmanību arī atkritumu pārrobežu kustībai, uzsverot, ka šie noziegumi palielinās apjomā un sarežģītībā. Lai gan pozitīvi vērtējams, ka samazinās organizētās noziedzības grupējumu klātbūtne noziegumos, kas saistīti ar atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu, risku palielina arvien lielāka licencēto atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu iesaiste nelegālās darbībās.⁸³ Lai gan no vienas puses šāda tendence mazina pilnīgi neredzamo atkritumu aprites daļu, kas saistās ar organizēto noziedzību, licencētajiem uzņēmumiem ir arī krietni vairāk resursu un paņēmieni kā slēpt neatļautas darbības (nepareizi klasificēti atkritumi, viltoti dokumenti, neuzskaitīta atkritumu pārvadāšana), tādējādi apgrūtinot kompetento iestāžu darbu.
83. Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības biroja un Apvienoto Nāciju Vides programmas 2024. gada pētījumā norādīts, ka nelikumīgi atkritumu sūtījumi no Eiropas bieži nonāk Dienvidaustrumāzijā. Šī reģiona valstu kompetento iestāžu uzraudzības spēju trūkums, augstākie korupcijas riski un kopumā lētākas atkritumu apsaimniekošanas izmaksas padara to par simpātisku galamērķi plastmasas atkritumu nelikumīgam importam no Eiropas valstīm. Līdzīga situācija ir Āfrikas valstīs, kurās pārsvarā nonāk elektriskie un elektroniskie atkritumi. Šo sūtījumu slēpšanai tiek izmantotas dažādas metodes, tostarp dokumentu viltošana, nepareiza atkritumu klasifikācija vai izcelsmes valsts norādīšana, čaulas kompāniju izveide, fiktīvu rēķinu izsniegšana un manipulācijas ar kravu aprakstiem. Papildus šiem faktoriem identificētas dažādas NILL tipoloģijas, tostarp sarežģītas naudas plūsmas, paaugstināta riska vai zemu nodokļu vai beznodokļu jurisdikciju (*offshore*) iesaistīšana, kā arī tiek izmantoti tirdzniecības darījumi (*trade-based money laundering*), kas apgrūtina finanšu līdzekļu izsekojamību.⁸⁴

---

⁸²Europol. The Changing DNA of Serious and Organised Crime. 25.; 65. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf>

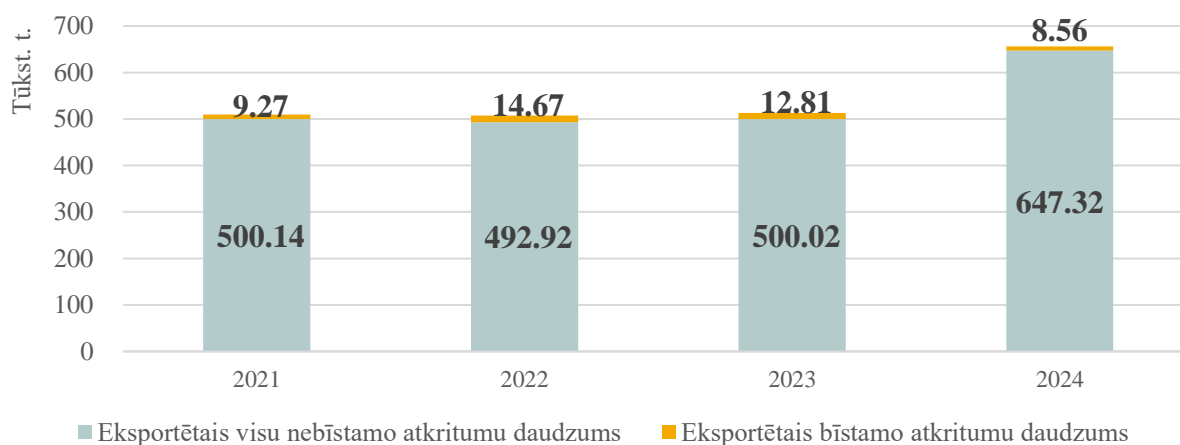
⁸³Europol. The Changing DNA of Serious and Organised Crime. 65. lpp. Pieejams: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf>

⁸⁴ UNODC. Cash in the Trash. The role of corruption, organized crime and money laundering in waste trafficking. 24. lpp. Pieejams: https://www.unodc.org/documents/bmb/environmental-crime/FINAL_for_printing_-_Cash_in_the_Trash.pdf

84. Ņemot vērā pārrobežu atkritumu sūtījumu risku Latvijā, tika analizēti Centrālās statistikas pārvaldes importa un eksporta dati saistībā ar visu bīstamo⁸⁵ un nebīstamo atkritumu⁸⁶ importu un eksportu (skat. Attēls Nr. 7). Pēdējā gada laikā ir pieaudzis nebīstamo atkritumu eksports Latvijā. Laika posmā no 2021. līdz 2024. gadam eksportēto nebīstamo sadzīves atkritumu daudzums ir palielinājies par 29 %, ⁸⁷ kas norāda uz pozitīvām pārmaiņām atkritumu apsaimniekošanas sistēmā. Šī tendence var būt saistīta gan ar uzlabotu šķirošanas infrastruktūru un pārstrādes kapacitāti, gan ar ekonomiskajiem stimuliem un tirgus pieprasījumu pēc pārstrādātiem materiāliem. Kopumā eksporta pieaugums atspoguļo pakāpenisku pāreju uz aprites ekonomikas principiem.

85. Jāuzsver arī, ka starp desmit galvenajiem plastmasas⁸⁸ un elektrisko un elektronisko atkritumu⁸⁹ eksporta galamērķiem nav valstis Dienvidaustrumāzijā un Āfrikā. Ņemot vērā, ka ES Stratēģiskajā pārskatā par organizēto noziedzību tika uzsvērti tieši licencēto atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu iesaiste nelikumīgās darbībās, neesoša vai maza⁹⁰ riska reģionu klātbūtne Latvijas atkritumu eksporta profilā norāda arī uz salīdzinoši nelielu nelegālu pārrobežu atkritumu plūsmu risku uz šiem reģioniem.

Attēls Nr. 7 No Latvijas eksportētais visu nebīstamo un bīstamo atkritumu daudzums, tūkstoši tonnu

⁸⁵ Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Atkritumu apsaimniekošana. Sadzīves atkritumi. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENV_AK_AKB/AKB040

⁸⁶ Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Atkritumu apsaimniekošana. Sadzīves atkritumi. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENV_AK_AKS/AKS040

⁸⁷ Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Atkritumu apsaimniekošana. Sadzīves atkritumi. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENV_AK_AKS/AKS040

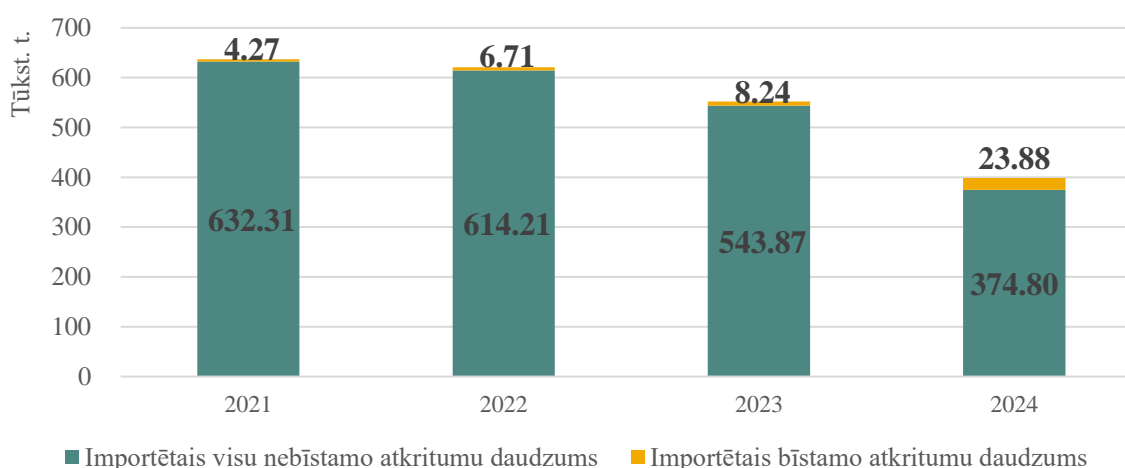
⁸⁸ Centrālās statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Plastmasu atkritumi, atgriezumi un atlūzas. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/export/2020-2025-2024/TOTAL-VII-39-3915/TOTAL>

⁸⁹ Centrālās statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Elektriskie un elektroniskie atkritumi un lūžņi. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/export/2020-2025-2024/TOTAL-XVI-85-8549/TOTAL>

⁹⁰ Āfrikas valstis vispār nefigurē starp eksporta galamērķiem laika posmā no 2020. līdz 2024. gadam, savukārt kopējā plastmasas atkritumu eksporta vērtība uz Dienvidaustrumāziju bija 900 tonnu. No šī apjoma teju 90% nonāca Malaizijā.

86. Laika posmā no 2021. līdz 2024. gadam importēto nebīstamo sadzīves atkritumu daudzums ir samazinājies par 41 %.⁹¹ Pēdējā gada laikā teju par trim reizēm ir pieaudzis Latvijā importēto bīstamo atkritumu daudzums (skat. Attēlu Nr. 8).⁹² Tā kā kopējais importēto bīstamo atkritumu apjoms saglabājas neliels un šīs plūsmas ir uzraudzītas, kā arī iesaistītās jurisdikcijas pārsvarā ir ar nelielu risku (pamatā ES dalībvalstis), saistītie noziedzības un izrietošie NILL riski ir zemi. Vienlaikus tāpat jāapzinās papildu riski, kas izriet no pieaugošas bīstamo atkritumu pārrobežu kustības un izveidotajām loģistikas ķēdēm, ņemot vērā straujo importa pieaugumu bīstamo atkritumu jomā.⁹³

Attēls Nr. 8 Latvijā importētais visu nebīstamo un bīstamo atkritumu daudzums, tūkstoši tonnu

87. Lai gan nav indikāciju, ka Latvija šobrīd ir nelikumīgu atkritumu sūtījumu galamērķis vai tranzīta ceļš, VVD konstatētie pārkāpumi pārrobežu atkritumu sūtījumos, kā arī pieaugošais bīstamo atkritumu importa apjoms norāda uz riskiem. Importa datu analīze arī norāda uz anomālijām. RDF un SRF jeb no atkritumiem iegūtā kurināmā imports Latvijā vairāku gadu garumā bija zems, taču 2021. gadā konstatēts šāda kurināmā apjoma pieaugums no Apvienotās Karalistes. Starp 2021. un 2024. gadu Latvijā ievests teju 305 tūkstoši tonnu RDF un SRF materiālu. Savukārt starp 2011. un 2020. gadu kopējais imports no visām valstīm bija tikai

⁹¹ Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Atkritumu apsaimniekošana. Sadzīves atkritumi. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENV_AK_AKS/AKS040

⁹² Oficiālās statistikas portāls. Datubāze. Atkritumu apsaimniekošana. Sadzīves atkritumi. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENV_AK_AKB/AKB040

⁹³ Piemēram, 2021. gadā VVD konstatēja aptuveni 4 200 tonnu nelikumīgi ievestu atkritumu no Lietuvas, kas tika uzglabāti četros nekustamajos īpašumos Latvijā. Par šo gadījumu tika uzsākti administratīvie pārkāpumu procesi un lietas materiāli nosūtīti izvērtēšanai Valsts policijas Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldei. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/jaunums/valsts-vides-dienests-konstatejis-latvija-no-lietuvas-nelikumigi-ievestas-4200-tonnas-atkritumu-pieprasijis-lietuvai-organizet-atgriesanu-izcelsmes-valsti>

nedaudz vairāk par 2 515 tonnām.⁹⁴ Gan straujais apjoma pieaugums, gan Latvija kā salīdzinoši netipisks galamērķis šādiem sūtījumiem akcentē potenciālos riskus, kas saistīti ar šiem sūtījumiem. Turklāt 2020. gadā VVD jau konstatēja nelikumīgu plastmasas un gumijas atkritumu ieviešanu no Apvienotās Karalistes.⁹⁵ Svarīgi norādīt, ka Latvijā ir aizliegts ievest atkritumus apglabāšanai vai sadedzināšanai. Tādēļ importētie materiāli nav klasificējami kā sadzīves atkritumi, bet gan kā rūpnieciski izmantojams kurināmais, kas paredzēts izmantošanai ražošanas procesos, piemēram, cementa rūpniecībā.

88. Kā netipiski gan no izmaksu, gan ģeogrāfiskā attāluma perspektīvas uzskatāms arī salīdzinoši lielais plastmasas atkritumu imports no tādām valstīm kā ASV, Austrālija un Dominikānas Republika. Šo trīs valstu kopējais uz Latviju nosūtītais atkritumu apjoms sasniedza teju 65 tūkstošus tonnu laika posmā no 2020. līdz 2024. gadam.
89. Papildus pārrobežu atkritumu sūtījumiem, līdzīgi draudi pastāv arī atkritumu apsaimniekošanas jomā valsts iekšienē, īpaši attiecībā uz medicīnas atkritumiem. Medicīnas atkritumu apsaimniekošana ir joma ar paaugstinātu risku sarežģīto apsaimniekošanas noteikumu dēļ. Neskatoties uz samērā nelielo atkritumu apjomu⁹⁶, tie rada arī neproporcionāli lielu risku vides un sabiedriskajai drošībai. Fiktīvi atkritumu apjomi, nepamatoti rēķini un manipulācijas ar Eiropas Atkritumu kataloga kodiem sniedz iespēju slēpt faktiskās darbības ar atkritumiem, kas neatbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Latvijā, īpaši Rīgas teritorijā, medicīnas atkritumu apsaimniekošana tiek organizēta decentralizēti (t.i., katra veselības aprūpes iestāde individuāli organizē atkritumu apsaimniekošanu), kas potenciāli var palielināt nelikumīgu darbību risku.⁹⁷ Lai gan pastāv šāds teorētisks risks, kompetentās iestādes vēsturiski nav fiksējušas pārkāpumus, ko būtu veikušas medicīnas iestādes, kas mazina risku.
90. Atkritumu apsaimniekošanas izmaksas Latvijā ietekmē arī dabas resursu nodokļa likme. Nodokli piemēro personām, kuras emitē vidi piesārņojošas vielas un apglabā atkritumus. 2025. gadā tā pieauga līdz 120 eiro par tonnu par sadzīves atkritumiem un 125 eiro par tonnu par bīstamajiem atkritumiem.⁹⁸
91. Reģionālo atkritumu apsaimniekošanas izmaksu tendences Eiropā atšķiras atkarībā no valsts politikas, infrastruktūras attīstības un vides nodokļu sistēmas. Analizējot atkritumu apsaimniekošanas izmaksas ES, var secināt, ka dažas valstis ar lielākām ekonomikām,

---

⁹⁴ Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Sadzīves atkritumi. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/import/2005-2024-2021/TOTAL-VI-38-3825-382510-38251000/TOTAL>

⁹⁵ VVD. Publiskais 2020. gada pārskats. 11. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/7109/download?attachment>

⁹⁶ Saskaņā ar APUS datiem, 2023. gadā tika nodoti 3 119 tonnas, bet 2024. gadā – 2 846 tonnas medicīnas atkritumu.

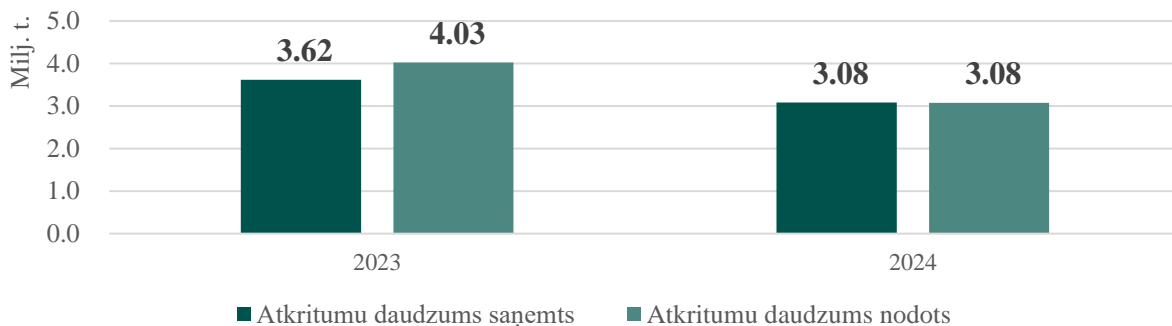
⁹⁷ VARAM. Veselības aprūpes atkritumi. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/veselibas-aprupes-atkritumi>

⁹⁸ Valsts ieņēmumu dienests. Dabas resursu nodokļa likmes. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/dabas-resursu-nodokla-likmes>.

ievērojamu ražošanas sektoru un dārgāku atkritumu apstrādi var radīt netiešu spiedienu uz apkārtējām valstīm. Šādās valstīs arī biežāk būs novērojami organizētās noziedzības grupējumi, kas organizē nelikumīgus pārrobežu atkritumu sūtījumus. Tā kā Latvijai nav tiešas robežas ar šādām valstīm, nelikumīgu pārrobežu atkritumu sūtījumu risks tiek samazināts. Turklāt, ņemot vērā, ka sadzīves atkritumu apsaimniekošanas izmaksas Latvijā ir līdzīgas kā citviet reģionā, Latvija nav sevišķi pievilcīgs galamērķis šāda veida atkritumu nelegālai ieviešanai.

92. Ņemot vērā APUS datus, 2023. gadā tika nodoti apmēram 4 miljoni tonnu ar atkritumiem, savukārt 2024. gadā – 3 miljoni tonnu. Jāņem vērā, ka statistikas rādītājs ir par to apjomu, kur iesniegtās atskaites attiecīgajā gadā ir saskaņotas. Pat neskatoties uz nepieciešamo saskaņojumu nelielam skaitam atskaišu⁹⁹, novērojams 14,8 % mazāks saņemto atkritumu daudzums 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu. Šis kritums nav izskaidrojams ar zemāku ekonomisko aktivitāti (2024. gada 4. ceturksnī Latvijas IKP samazinājums par 0,4 % salīdzinot ar 2023. gada 4. ceturksni¹⁰⁰) vai sarukumu iedzīvotāju skaitā (Latvijā iedzīvotāju skaits no 2023. līdz 2024. gadam ir samazinājies par 0,88 %¹⁰¹).

Attēls Nr. 9 Latvijā saņemto un nodoto atkritumu daudzums¹⁰² 2023. un 2024. gadā¹⁰³, miljoni tonnu

⁹⁹ Ļoti maza daļa no iesniegtajām atskaitēm atrodas saskaņošanas vai labošanas stadijā. Piemēram, 2024. gadā tās ir aptuveni 6 tūkst. tonnas ar nodoto atkritumu daudzumu, kurām nepieciešams atskaišu saskaņojums.

¹⁰⁰ Oficiālais statistikas portāls. Latvijas centrālā statistika. IKP samazinājums 2024. gadā par 0,4 % un 4. ceturksnī par 0,4 %. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-istermina/preses-relizes/22347-iekaszemes-kopprodukts-2024>.

¹⁰¹ Oficiālais statistikas portāls. Datubāze. Iedzīvotāju skaita izmaiņas. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRS/IRS031/table/tableViewLayout1/.

¹⁰² APUS sistēmā atkritumu daudzums svara izteiksmē tiek uzrādīts divās pozīcijās - “saņemts” (kad atkritumu nosūtītājs nodod kravu pārvadātājam) un “nodots” (kad pārvadātājs nodod atkritumus saņēmējam). Tomēr praksē svēršana visbiežāk tiek veikta tikai vienā posmā – piegādes brīdī saņēmējam, un abās pozīcijās tiek reģistrēts identisks daudzums. Šāda pieeja ir īpaši izplatīta gadījumos, kad nosūtītājs un saņēmējs ir viena un tā pati juridiskā persona, piemēram, transportējot atkritumus no objekta uz atkritumu pārstrādes vietu. Atsevišķos gadījumos, piemēram, mainoties atkritumu fizikālajām īpašībām (Piemēram, mitruma izmaiņām papīra un kartona iepakojuma atkritumos. Atkritumu klases kods: 15 01 01), starp “saņemto” un “nodoto” daudzumu var rasties nelielas svara atšķirības, kuras šādos apstākļos tiek uzskatītas par pieļaujamām.

¹⁰³ APUS dati uz 17.03.2025.

93. Konstatēti arī netipiski Latvijas atkritumu apsaimniekošanas sektora uzņēmumu finanšu rādītāji, salīdzinot ar Igaunijas uzņēmumiem. 2024. gada sākumā Igaunijā bija par 500 tūkst. iedzīvotāju mazāk nekā Latvijā. Vienlaikus, salīdzinot finanšu rādītājus šī sektora uzņēmumiem abās valstīs, Latvijas atkritumu apsaimniekošanas sektora uzņēmumu apgrozījums 2024. gadā ir tikai par 5 % lielāks nekā Igaunijā, taču peļņa ir vairākas reizes lielāka. 2023. gadā Igaunijā atkritumu sektora uzņēmumi kopumā ir strādājuši ar zaudējumiem, taču nodokļos nomaksātais apmērs ir 31,2 miljoni eiro. (skat. Tabulu Nr. 2).

Tabula Nr. 2 Latvijas un Igaunijas atkritumu apsaimniekošanas sektoru¹⁰⁴ salīdzinājums

	Latvija (2024)	Igaunija (2023)	Atšķirība (Latvija pret Igauniju)
Sektora apgrozījums, milj. eiro	470,6	448,2	+5 %
Sektora peļņa, milj. eiro	52,1	-3,4	+1632 %
Nomaksāto nodokļu apjoms, milj. eiro	102,7	31,2	+229 %
Sektorā nodarbināto skaits	3700	2 005	+85 %

94. Atbilstoši Eurostat¹⁰⁵ un LVĢMC datiem¹⁰⁶ vidējais sadzīves atkritumu apjoms, ko rada viens cilvēks Igaunijā, ir par vismaz 80 kg gadā mazāks nekā viena cilvēka saražotais atkritumu apjoms Latvijā. Tāpat arī uzņēmējdarbības rezultātā radīto atkritumu apjoms salīdzinoši lielāks ir Latvijai, gan ņemot vērā katrā valstī izplatītākos industriālos sektorus, gan to izaugsmes tempu, kas Latvijā 2023. gadā bija augstāks.¹⁰⁷ Ņemot vērā šos rādītājus, kā arī abu valstu nozaru apgrozījumu, pastāv risks, ka daļa darbību Latvijas atkritumu apsaimniekošanas nav pilnībā atspoguļotas, jo tiešo atkritumu radītāju apjoms, kas tiek izvests ārpus Latvijas reģenerācijai, kā arī atkārtoti izmantoto atkritumu apjoms atrodas ārpus uzskaites tvēruma. Potenciāli daļa Latvijā savākto atkritumu varētu netikt atspoguļota oficiālajā uzskaitē vai arī tikt nelegāli apsaimniekoti.¹⁰⁸

95. Kopējās makroekonomiskās tendences (inflācija, sarūkošā pirktspēja, ražošanas un būvniecības procesu izmaksu pieaugums) var radīt spiedienu uz patērētājiem, kā arī uzņēmējiem apsvērt lētākas un neregulētas alternatīvas atkritumu apsaimniekošanā. Īpaši

¹⁰⁴ Tabulā attēlotajos datos iekļauti NACE klasifikatori ar kodu 38 – Atkritumu savākšana, apstrāde un iznīcināšana, materiālu reģenerācija.

¹⁰⁵ Eurostat. Municipal waste statistics. Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Municipal_waste_statistics

¹⁰⁶ Valsts kanceleja. Ziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam un Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību. 49. lpp. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/19212/download?attachment>

¹⁰⁷ CIA. The World Factbook - Latvia. Pieejams: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/latvia/#economy>
CIA. The World Factbook – Estonia. Pieejams: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/estonia/#economy>

¹⁰⁸ Vienlaikus jāuzsver, ka šāda makroekonomisko rādītāju analīze norāda tikai uz tendencēm un anomālijām. Būtu nepieciešama papildu analīze konkrētu uzņēmumu līmenī, pētīt to klientu skaitu, profilu (fiziska vai juridiska persona; kāda veida juridiska persona) un saistīto atkritumu daudzumu, lai secinātu, vai ir pamatotas nobīdes no paredzamā un reģistrētā atkritumu apjoma.

jāuzsver risks, kas saistīts ar būvniecības un ražošanas sektoriem, gan ņemot vērā paaugstinātās atkritumu apsaimniekošanas izmaksas, kā arī prasības apsaimniekošanas procesā¹⁰⁹, gan apzinoties atsevišķu būvniecības un, mazākā mērā, ražošanas uzņēmumu pilnīgu vai daļēju darbību ēnu ekonomikā.

2. Ievainojamība

96. Latvijā atkritumu ieguves un apsaimniekošanas jomu regulē vairāk nekā 40 normatīvie akti, tostarp Atkritumu apsaimniekošanas likums¹¹⁰ un Dabas resursu nodokļa likums¹¹¹, kā arī attiecīgie Ministru kabineta noteikumi. VVD ir atbildīgs par šo normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību un kontroli, sadarbojoties ar tiesībaizsardzības iestādēm un citām vides aizsardzības institūcijām, piemēram, Enerģētikas un vides aģentūru un Dabas aizsardzības pārvaldi. VVD izsniedz atļaujas atkritumu apsaimniekošanas darbībām, reģistrē atkritumu tirgotājus un apsaimniekošanas starpniekus, kā arī administratīvi soda vai anulē atļaujas juridiskajām personām, kas veikušas pārkāpumus.
97. Pašvaldībām ir būtiska loma¹¹² atkritumu apsaimniekošanas uzraudzībā un sistēmas efektivitātes nodrošināšanā. Tomēr esošā sistēmas decentralizācija un atšķirīgā pieeja starp pašvaldībām joprojām kavē vienotu, visaptverošu uzraudzības un pārskatāmības mehānismu attīstību. Saskaņā ar Ministru kabineta 2021. gada 22. janvāra rīkojumu Nr. 45 “Par atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.–2028. gadam” viens no galvenajiem virzieniem ir atkritumu apsaimniekošanas sistēmas stiprināšana reģionālā līmenī, tostarp paredzot atkritumu apsaimniekošanas reģionu izveidi, kas kalpo par pamatu koordinētākai plānošanai, uzraudzībai un kontrolei. Šī reforma paredz būtiski palielināt pašvaldību iesaisti atkritumu apsaimniekošanas plānošanā un uzraudzībā, lai nodrošinātu ilgtspējīgāku resursu pārvaldību un efektīvāku valsts noteikto mērķu īstenošanu. Papildus vispārējam normatīvajam regulējumam pašvaldības var izdot savus saistošos noteikumus, piemēram, par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu vai decentralizēto kanalizācijas sistēmu izbūvi, uzturēšanu un apkopi.
98. Krimināllikuma 99. pants paredz kriminālatbildību par būtiskiem atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpumiem, piemēram, ja tie rada būtisku kaitējumu videi vai cilvēku veselībai, praksē šis pants tiek piemērots reti. Lielākajā daļā konstatēto gadījumu pārkāpumi nesasniedz kriminālatbildības sliekšni. Līdz ar to Latvijā administratīvā atbildība (atbilstoši Administratīvās atbildības likumam un Vides aizsardzības likumam) kalpo kā biežākais instruments regulējuma ievērošanas nodrošināšanā un novēršanā. VVD pēdējo gadu laikā

---

¹⁰⁹ Piemēram, ķīmisko vai bīstamo atkritumu apstrāde var būt būtiski dārgāka nekā sadzīves atkritumu apsaimniekošana, jo tā prasa specializētu aprīkojumu, licencētas iekārtas un apmācītu personālu.

¹¹⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378>

¹¹¹ Dabas resursu nodokļa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/124707>

¹¹² Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.–2028. gadam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/320476-par-atkritumu-apsaimniekosanas-valsts-planu-20212028-gadam>

konstatēto pārkāpumu rezultātā pamatā tika piemēroti brīdinājumi, konsultācijas un nelieli naudas sodi.

99. VVD regulāri veic uzraudzības pasākumus, lai novērstu būvniecības atkritumu nelikumīgu izgāšanu un veicinātu atbildīgu apsaimniekošanu. Pārbaudēs tiek identificētas vietas, kur atkritumi uzglabāti bez atļaujām, radot riskus videi un sabiedrības veselībai.¹¹³ VVD iegūtā informācija par šādām vietām un saistītajiem uzņēmumiem un personām var tikt izmantota arī FID un tiesībaizsardzības iestāžu darbā, tostarp identificējot fiktīvus finanšu darījumus aiz šķietami legāliem atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem.
100. Ievainojamību atkritumu apsaimniekošanas jomā paaugstina arī nepilnīga būvniecības procesā radīto atkritumu uzskaitē. Kā norādīts 78. rindkopā, starp 2023. un 2024. gadu konstatētas būtiskas atšķirības APUS sistēmā reģistrētajos būvniecības un nojaukšanas atkritumu apjomos, kas var liecināt par datu nepilnībām vai atšķirīgu uzskaites pieeju. Šādu situāciju, iespējams, ietekmē fakts, ka šāda būvniecības un nojaukšanas atkritumi netiek uzskaitīti, ja tie saskaņā ar būvprojektu tiek izmantoti atkārtoti attiecīgajā vai citā būvobjektā. Tomēr, tā kā Būvniecības informācijas sistēmā nav pieejami dati par šādu atkritumu apjomu un nepastāv skaidri uzraudzības mehānismi vai institūcijas, kas spētu izsekot to apritei, rodas risks, ka šī sistēmas nepilnība var tikt izmantota ļaunprātīgi. Tas savukārt palielina iespējamību nelikumīgām darbībām, tostarp fiktīviem darījumiem aiz šķietami legāliem būvniecības vai atkritumu apsaimniekošanas procesiem.
101. VVD 2023. gada publiskajā pārskatā norāda, ka biežākie pārkāpumi atkritumu apsaimniekošanā un pārrobežu sūtījumos saistīti ar dokumentu trūkumu, neatbilstošiem Eiropas Atkritumu kataloga kodiem un atļauju neesamību, savukārt 2024. gadā visbiežāk konstatēta nesaskaņota atkritumu pārvietošana pāri robežām, neatbilstoša pavaddokumentu aizpildīšana un uzskaitē, kā arī pavadzījumu neaizpildīšana APUS.¹¹⁴ Lai gan Latvijā šie gadījumi reti sasniedz kriminālatbildības sliekšni, starptautiskajā praksē šādas darbības – tostarp dokumentu viltošana, klasifikācijas manipulācijas un nelegāli sūtījumi – tiek uzskatītas par predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Latvijā starp 2019. un 2024. gadu reģistrēti 19 noziedzīgi nodarījumi, kas kvalificēti pēc Krimināllikuma 99. panta. Šajā pašā periodā uzsākti 24 kriminālprocesi. Neraugoties uz pārkāpumu atbilstību starptautiski atzītiem vides noziegumu un NILL indikatoriem, daļa pārkāpumu tiek risināta administratīvā līmenī, kas dažkārt var būt pietiekams atbildības mehānisms.

---

¹¹³ 2024. gadā VVD vairākkārt konstatējis nelegālu būvniecības atkritumu izmešanu dabā. Ar iedzīvotāju iesaisti tika atklāti divi būtiski gadījumi: Ropažu novada Upesciemā būvniecības atkritumi izmantoti, lai uzbūvētu aplūstošu teritoriju pie dīķa, savukārt Cēsu novada Vaives pagastā ar tiem uzbūvēts 50 metrus garš un 1,5 metrus augsts meža ceļš. Šādi gadījumi ne vien piesārņo vidi, bet arī var būt daļa no plašākām shēmām, kurās atkritumu pārvaldības darbības tiek izmantotas, lai slēptu nelegālas finanšu plūsmas.

¹¹⁴ VVD. Publiskais 2023. gada pārskats. 11. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/11547/download?attachment>; VVD. Publiskais 2024. gada pārskats. 11. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/12515/download?attachment>

102. Novēršanas likuma subjektiem konstatēt noziegumus saistībā ar atkritumu apsaimniekošanu, it īpaši, ja norēķinos par nelikumīgām darbībām tiek izmantota skaidra nauda vai ārvalstu finanšu iestādes ir sarežģīti. Visbiežāk efektīva noziedzības apkarošana iespējama, nodrošinot ciešu sadarbību un regulāru informācijas apmaiņu gan publisko institūciju starpā, gan starp publisko un privāto sektoru. Turklāt, ņemot vērā šī noziedzības veida latentumu, kā arī sadrumstaloto regulējumu starp pašvaldībām un dažādos iesaistītos komersantus, arī nevalstisko organizāciju un privātpersonu iesaiste pārkāpumu konstatēšanā un ziņošanā ir neatņemama noziedzības apkarošanas sastāvdaļa.
103. 2024. gada sākumā noslēgtā starpresoru vienošanās starp VVD un Valsts ieņēmumu dienestu par informācijas apmaiņu dabas resursu nodokļa jomā būtiski uzlabo datu apriti un uzraudzības efektivitāti, vienlaikus mazinot noziedzības riskus un NILL ievainojamību. Vienošanās paredz savstarpēju informācijas sniegšanu par dabas resursu nodokļa maksātājiem un atbrīvojumiem no dabas resursu nodokļa nomaksas, kā arī piekļuvi detalizētiem datiem no Elektroniskās deklarēšanas sistēmas, kas ļauj VVD precīzāk izvērtēt dabas resursa nodokļa aprēķinu pareizību un savlaicīgi identificēt iespējamās neatbilstības.¹¹⁵ Šāda koordinēta pieeja ne tikai nodrošina mērķtiecīgāku un uz datiem balstītu vides uzraudzību, bet arī samazina iespējas manipulēt ar datiem, tādējādi būtiski ierobežojot nelikumīgas darbības, kas varētu radīt noziedzīgi iegūtus līdzekļus.
104. Kā ievainojamību paaugstinošs aspekts jāuzsver uzraudzības decentralizācija, it īpaši nevienmērīgā uzraudzības resursu sadalījuma dēļ. Lai gan VVD ir pieejams gan specializēts personāls, gan tehnoloģiskie risinājumi, gan ievērojams datu daudzums par atkritumu kustību un saistītajiem tirgus dalībniekiem, lai veiktu savā kompetencē esošo uzraudzības funkciju izpildi, paredzams, ka vairumam pašvaldību (it īpaši mazākām pašvaldībām) šādas iespējas ir ierobežotas. Uzraudzības nepilnības (t. i., ievainojamība) var arī novest pie paaugstināta draudu līmeņa konkrētos Latvijas reģionos, uz kuriem tiek novirzītas nelikumīgi apsaimniekotu atkritumu plūsmas.

---

¹¹⁵ VVD. Noslēgta starpresoru vienošanās starp VVD un VID par informācijas apmaiņu dabas resursu nodokļa jomā. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/jaunums/noslegta-starpresoru-vienosanas-starp-vvd-un-vid-par-informacijas-apmainu-dabas-resursu-nodokla-joma>

IV. Zemes dziļu resursu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšana

105. Globāli nelegāla dabas resursu ieguve ir otrs būtiskākais noziegumu pret vidi veids pēc mežsaimniecības noziegumiem, radot noziedzīgi iegūtus līdzekļus no 13 līdz 54 miljardiem eiro ik gadu.¹¹⁶ Vienlaikus būtiski akcentēt, ka lielāko daļu no šīs summas veido augstākas vērtības zemes dziļu resursi, tostarp zelts, dimanti un retzemju elementi, kas uz Latviju nav attiecināmi. Šīs darbības ietver ne tikai zemes dziļu resursu neatļautu ieguvu, bet arī citus pārkāpumus, kas ir saistīti ar šo resursu kustību caur piegāžu ķēdēm un legalizāciju.¹¹⁷
106. Papildus ekonomiskajai ietekmei, ko rada šādu zemes dziļu resursu nelikumīga ieguve un pārdošana, šādiem pārkāpumiem ir arī būtiska sociāla un vides dimensija. Visbiežāk zemes dziļu resursu nelegāla ieguve notiek valstīs vai reģionos ar vājākām valsts institūcijām un neefektīvāku pārvaldību, kas palielina cilvēku tirdzniecības un ekspluatācijas riskus. Turklāt šo resursu ieguve, it īpaši, ja tā tiek veikta nelikumīgi un ārpus kompetento iestāžu redzesloka, būtiski degradē apkārtējo vidi (ūdeņus, lauksaimniecības zemes), kaitējot vietējām kopienām un radot neproporcionāli lielus zaudējumus valstīm un pašvaldībām, kurām piesārņotā vide ir jāattīra.

1. Draudi

107. Latvijā nav atrodamīti tādi resursi un derīgie izrakteņi, kas saistīti ar lielāko nelegālo zemes dziļu resursu ieguvu un kas rada vislielāko noziedzīgi iegūto līdzekļu apjomu globāli. Atbilstoši likumam “Par zemes dziļēm” Latvijā bieži sastopamie derīgie izrakteņi ir māls, smilts, smilts-grants, irdenie saldūdens kaļķieži, kūdra, smilšmāls, mālsmilts un aleirīts. Lai gan šie resursi ir būtiski Latvijas tautsaimniecībā, to tirgus cena ir tik zema, kā arī to ieguve ir tik sarežģīta, ka tie neveicina interesi par plaša mēroga noziedzīgu darbību, tostarp organizētās noziedzības grupējumu iesaisti. Piemēram, grams zelta ir vērts vairāk nekā vairāki kubikmetri grants vai smilts.
108. Tas gan nemazina iespējamību, ka teorētiski var notikt nelicencēta zemes dziļu resursu ieguve vai arī licencei neatbilstoša (pārāk liela) dabas resursu apjoma izstrāde. Tomēr, ņemot vērā nepieciešamos tehniskos un cilvēku resursus, kā arī specifiskās zināšanas un kompetences, lai veiktu zemes dziļu resursu ieguvu un tālāko realizāciju, lielākais risks varētu

---

¹¹⁶ Vērtība iegūta, izmantojot FATF pētījumu Money Laundering from Environmental Crime. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf.coredownload.pdf> Pētījumā norādītās summas par 2020. gadu ir pielāgotas, ņemot vērā aptuveni 5 % pieaugumu šim noziegumu veidam, kā to ir aplēsis UNEP un INTERPOL. Pieejams: <https://www.interpol.int/content/download/5099/file/UNEP-INTERPOL%20Report%20The%20Rise%20of%20Environmental%20Crime.pdf>

¹¹⁷ FATF. Money Laundering from Environmental Crime. 14. lpp. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-from-Environmental-Crime.pdf>

būt saistīts ar licencētiem zemes dzīļu resursu ieguvējiem, kas veic pārizstrādi pretēji saņemtajai licencei (tādējādi pārkāpjot Krimināllikuma 96. pantu).

109. Vienlaikus svarīgi uzsvērt, ka, ņemot vērā zemās šo resursu tirgus cenas un VVD veiktos uzraudzības pasākumus (skat. ievainojamības sadaļu), potenciāli noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoms no konkrēta karjera vai kūdras ieguves vietas reti sasniegs būtiskus apmērus. Pat ja ar neatļauti izgūto zemes dzīļu resursu realizāciju saistītie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, apzinoties to relatīvi nelielo apmēru, tie visdrīzāk netiks integrēti legālajā finanšu sistēmā, bet skaidras naudas formā tiks apgrozīti, lai norēķinātos par uzņēmuma izdevumiem (tehnikas noma, remonts, algu izmaksa, degviela u.c.).¹¹⁸
110. 2024. gadā uzņēmumu, kas veic karjeru izstrādi un kūdras ieguvu, apgrozījums bija 423 miljoni eiro, savukārt to peļņa pārsniedza 57 miljonus eiro.¹¹⁹ Uzņēmumi, kas veic kūdras ieguvu, veidoja 73 % no šī apgrozījuma. Lielākā daļa no Latvijā iegūtās kūdras tiek eksportēta ES ietvaros, kā arī uz Ķīnu un Saūda Arābiju. Kopējā eksporta vērtība 2023. gadā bija 262 miljoni eiro, savukārt 2024. gadā vērtība pieauga līdz 347 miljoniem eiro.¹²⁰ Papildus normatīvajos aktos noteiktajiem uzraudzības pasākumiem, kas tiek veikti pirms licences izsniegšanas, ieguves laikā un pēc tās, eksportam paredzētas preces biežāk ir pakļautas kontroles pasākumiem gan Latvijā, gan saņēmējvalstī (visbiežāk ES dalībvalstīs), kas samazina nelegāli iegūtas kūdras liela mēroga kustību.
111. Turpretī smilts, grants, oļi u.c. līdzīgi zemes dzīļu resursi Latvijā biežāk tiek importēti, kas norāda, ka ir pietiekoši augsts vietējais pieprasījums, ko ne vienmēr var apmierināt vietējie ražotāji gan to ieguves kapacitātes, gan specifisku materiālu neesamības dēļ.¹²¹
112. Kūdras nozīme tautsaimniecībā redzama arī no ieguves apjomiem un saistīto materiālu tirgus cenām. Piemēram, vērtējot pēc iegūtā resursu apjoma kubikmetros¹²² laika periodā no 2020. līdz 2024. gadam (skat. Attēlu 10), kūdra (W=40 %¹²³) bija galvenais derīgais izraktenis Latvijā, kam sekoja smilts, smilts-grants un dolomīts, kā arī virkne mazākas nozīmes derīgo izrakteņu, vairums no kuriem tiek izmantoti ražošanā, bet netiek lielos apjomos patērēti tieši

---

¹¹⁸ Piemēram, uzņēmumam gada ietvaros realizējot 1 000 m³ smilti, kas netiek uzskaitīta, šis smilts tirgus vērtība nepārsniegs 15 000 eiro. Šos līdzekļus var legalizēt caur pašpatēriņu vai biznesa izmaksu segšanai, tiem nekad nenonākot saskarē ar legālo finanšu sistēmu.

¹¹⁹ Atbilstoši Saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai Eiropas Kopienā (NACE, 2.1. redakcija) – kodi 08.11., 08.12., 08.91., 08.92., 08.99.

¹²⁰ Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Aglomerēta un neaglomerēta kūdra (ieskaitot kūdras drupni), kg. Pieejams: https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/export/2025/TOTAL-sp_1/TOTAL

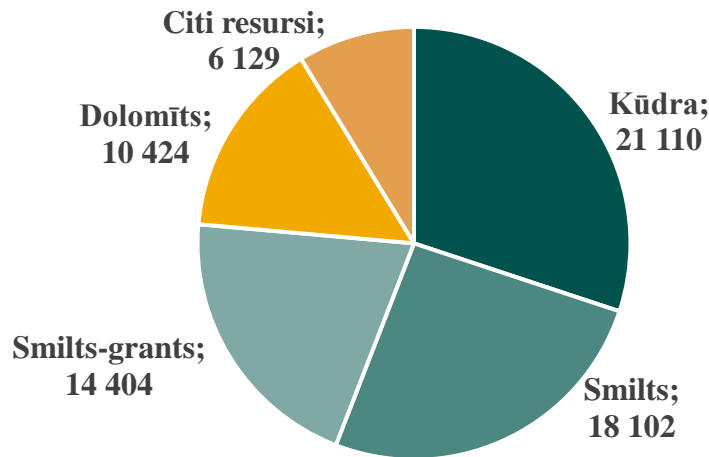
¹²¹ Piemēram, atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes informācijai 2024. gadā tika importēti šie materiāli 15,82 miljonu eiro vērtībā, kamēr eksportēti tika materiāli 2,20 miljonu eiro vērtībā. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/import/2005-2025-2024/TOTAL-V-25-2517/TOTAL>

¹²² Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datos iegūtais kūdras apjoms norādīts tonnās. Šajos gados tas bija 7,036 tūkstoši tonnu. Salīdzināmības nolūkos šis skaitlis tika pārveidots uz kubikmetriem pēc attiecības 1:3, ņemot vērā kūdras (W=40 %) blīvumu. Ja šos pašus skaitļus pārveidotu uz tonnām, sadalījums būtiski atšķirtos, ņemot vērā, ka smilts, smilts-grants un dolomīts ir daudz blīvāki materiāli.

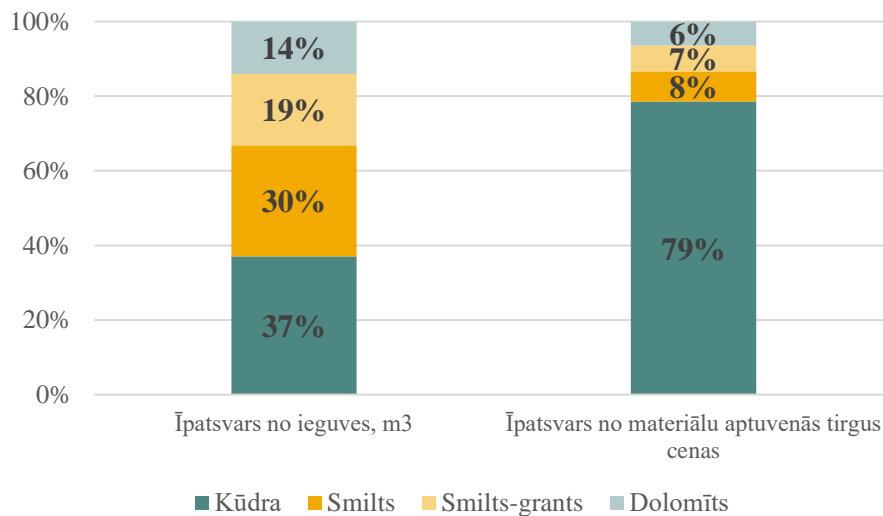
¹²³ Mitruma saturs kūdrā.

kā materiāli (piemēram, kaļķakmens vai ģipšakmens). Kūdras nozīme tautsaimniecībā ir īpaši skaidri redzama, salīdzinot šo materiālu tirgus cenas. Piemērojot aktuālo tirgus cenu četriem derīgajiem izrakteņiem, kuru ieguves apjoms 2024. gadā bijis vislielākais, redzams, ka no šo resursu kopējās tirgus vērtības 79% procentus veido kūdra. (skat. Attēlus Nr. 10 un Nr. 11, kā arī Tabulu Nr. 3).

*Attēls Nr. 10 Derīgo izrakteņu ieguve Latvijā no 2020. līdz 2024. gadam pa resursu veidiem, tūkst. m³*¹²⁴

*Attēls Nr. 11 2024. gadā Latvijā iegūto derīgo izrakteņu ieguves apjoms un cena tirgū*¹²⁵

¹²⁴ Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Krājumu bilance. Pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/krajumu-bilance> Uzskaitē aplūkoti gan gadā notikušā ieguve, gan iepriekšējā gadā neuzskaitītā ieguve.

¹²⁵ Turpat.

Tabula Nr. 3 Derīgo izrakteņu ieguves apjoms 2024. gadā un to aptuvenā tirgus cena

Derīgais izraktenis	Ieguves apjoms, m ³	Aptuvenā tirgus cena, eiro
Kūdra	4 682 059	218 496 098,80
Smilts	3 760 446	22 562 675,69
Smilts-grants	2 411 719	19 293 751,77
Dolomīts	1 779 375	17 793 750,00

113. Vērtējot FID saņemtos ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, ne uzņēmumi, kas veic grants un smilts karjeru izstrādi, ne uzņēmumi, kas veic kūdras ieguvu, nav starp 50 sektoriem, par kuriem saņemti visvairāk šādu ziņojumu. Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka smilti, granti, oļus, šķembas vai cita veida no karjeriem iegūstamos materiālus visbiežāk izmanto būvniecībā (tostarp lielu infrastruktūras projektu attīstībā). Tieši būvniecības sektors visbiežāk figurē FID saņemtajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem, kā arī pastāvīgi tiek vērtēts kā sektors ar augstāko ēnu ekonomikas īpatsvaru Latvijā. Šī sasaiste kontekstā ar lielo skaidras naudas apriti būvniecības sektorā un iespējām ērti un bez uzraudzības novirzīt lielu daudzumu šo materiālu apjomīgos būvniecības projektos paaugstina arī NILL risku, kas saistīts ar nelegālu šādu resursu ieguvu un realizāciju.
114. Kūdras ieguves uzņēmumi nesaskaras ar šādu pašu risku, jo lielākā daļa produkcijas tiek eksportēta, un vietējie uzņēmumi, kas izmanto šos produktus (lauksaimniecībā, teritoriju labiekārtošanā u.c.), nav saistāmi ar NILL vai augstu ēnu ekonomikas risku.
115. Draudus Latvijai arī mazina tas, ka valsts nav reģionāls finanšu centrs, cauru kuru varētu plūst vai tikt legalizēti noziedzīgi iegūti līdzekļi. Saistībā ar vērtīgo zemes dziļu resursu (zelts, dārgakmeņi) ieguvu citviet, pašu produktu legalizācijas riskus Latvijā faktiski izslēdz tas, ka valstī nav vietējo rūpnīcu, kas varētu veikt pilna cikla zelta pārstrādi. Latvija arī nav dārgakmeņu, zelta vai saistīto produktu ražošanas un tirdzniecības centrs. Atspoguļojot valsts mazo tirgu ar salīdzinoši nelielo pirkspēju, Latvijā atrodas tikai salīdzinoši neliela mēroga uzņēmumi, kas nodarbojas ar šādu dārgmetālu tirdzniecību vai uzpirkšanu.

2. Ievainojamība

116. Ievainojamību, kas saistīta ar nelegālu zemes dziļu resursu ieguvu, mazina normatīvajos aktos noteiktā kārtība pirms jebkādu derīgo izrakteņu ieguves. Personām, kas veic šo resursu ieguvu, ir jānodrošina, ka:
- tiek veikta ģeoloģiskā izpēte, kuras rezultātā tiek sagatavots pārskats par pieejamo resursu apjomu;
  - tiek veikts novērtējums par ietekmi uz vidi;

- tiek sagatavots derīgo izrakteņu ieguves projekts;
- tiek veikta ieguves apjoma uzskaitē un saistīto nodevu nomaksa;
- tiek aprēķināts atlikušo derīgo izrakteņu krājums.

117. Lai gan šie soļi pilnībā neizslēdz neatļautu derīgo izrakteņu iegūvi (tostarp pārsniedzot atļauto ieguves limitu), ņemot vērā gan procesa detalizāciju, uzraudzībā un saskaņošanā iesaistītās iestādes un tām pieejamos datus uzraudzības un kontroles pasākumu veikšanai, gan potenciāli nelielo peļņu, kas saistīta ar šo neatļauti iegūto resursu realizāciju, paredzams, ka saistītā ievainojamība nav augsta un potenciāli noziedzīgi iegūto¹²⁶ līdzekļu apjoms, kas saistīts ar uzņēmumiem, kas ir saņēmuši licenci un tiek uzraudzīti, ir neliels.

118. Ievainojamību vēl vairāk mazina VVD rīcībā esošie tehniskie risinājumi, kas sniedz iespēju veikt attālinātu derīgo izrakteņu ieguves vietu uzraudzību. Jau vairākus gadus “Sentichack” projekta ietvaros gadā tiek nodrošināta aptuveni 2 000 derīgo izrakteņu ieguves vietu, kā arī 70 000 derīgo izrakteņu ieguves vietu tuvāko zemes vienību uzraudzība.¹²⁷ Ar šādiem pasākumiem tiek nodrošināta pastāvīga kontrole un liela mēroga anomāliju konstatācija. Piemēram, 2024. gada projektā veiktās datu analīzes rezultātā VVD pārbaužu plānā tika iekļauti 11 objekti. 10 gadījumos konstatēti pārkāpumi, kas liecina par šo pārbaužu efektivitāti.

119. Pastāv arī riski neatļautai derīgo izrakteņu iegūvei pilnīgi ārpus VVD vai pašvaldību redzesloka, neiegūstot nepieciešamās atļaujas. Tomēr uzskatāms, ka šādi gadījumi ir reti un VVD rīcība to konstatēšanā un novēršanā ir pietiekoša un gana atturoša. Pirmkārt, kā minēts 118. rindkopā, projekta “Sentichack” ietvaros tiek pārbaudītas ne tikai zemes vienības, kur notiek derīgo izrakteņu iegūve, bet arī zemes vienības, kas atrodas tām blakus. Derīgie izrakteņi atrodas tikai konkrētās vietās, un to iegūve un tālākā realizācija ir jāveic lielā apmērā, lai tas nestu peļņu iesaistītajām personām. Tā kā šādu derīgo izrakteņu iegūvei nepieciešama gan specializēta infrastruktūra, gan tehnika, kas var nākt no jau eksistējošām, visdrīzāk blakus esošām, ieguves vietām, absolūtais vairākums zemes vienību tiek uzraudzītas “Sentichack” projekta ietvaros.

120. Otrkārt, VVD strādā gana efektīvi, lai konstatētu šādu neatļautu dabas resursu iegūvi un to novērstu. Piemēram, 2024. gadā pieņemti 15 lēmumi par dabas resursu nodokļa uzrēķinu par kopējo summu, kas pārsniedz 2,5 miljonus eiro. Ņemot vērā gan minēto uzraudzības faktoru, gan potenciālo administratīvās un kriminālās atbildības risku, gan to, ka jebkādi iegūvi, lai tā nestu peļņu, būtu jānotiek lielā apmērā un jāiesaista liels personu loks, kas būtiski palielina iespēju, ka šādas darbības tiktu atklātas, paredzams, ka pilnīgi neatļauta resursu iegūve ir ar salīdzinoši zemu risku.

¹²⁶ Jebkādi resursi, kas iegūti, pārsniedzot noteikto limitu atbilstoši Krimināllikuma 96. pantam, ir uzskatāmi par noziedzīgi iegūtiem.

¹²⁷ VVD. Publiskais 2024. gada pārskats. 20; 56. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/12515/download?attachment>

121. Pastāv riski, ka personas, kas ir saņēmušas licenci resursu ieguvei, neuzrāda patieso ieguves apjomu un VVD neveic pilnīgu kontroli visos uzraudzības posmos. Uz uzraudzības pasākumu trūkumiem norādīja arī Valsts kontrole, kas savā 2023. gada revīzijas ziņojumā “Derīgo izrakteņu pārvaldība Latvijā” konstatēja, ka 66% gadījumu netiek veikta ieguves vietas topogrāfiskā uzmērīšana, kā arī 37% gadījumu nav veikts atlikušo derīgo izrakteņu krājumu aprēķins vai kūdras ieguves lauka inventarizācija.¹²⁸ Revīzijas ziņojumā tika konstatēts, ka vairumā identificēto gadījumu, kur derīgie izrakteņi iegūti virs noteiktā ieguves limita, problēmas bija saistītas ar nepareizu vai nepilnīgu datu ievadi, taču 25% gadījumu norādes bija par iespējamu nelikumīgu derīgo izrakteņu ieguvei.¹²⁹ Lai gan tikai ceturta daļa gadījumu saistīta ar potenciāli noziedzīgu rīcību, kā ievainojamību paaugstinoši faktori jāuzsver arī datu ievades, pārbaudes un analīzes trūkums.
122. Norādes uz iespējamiem uzraudzības trūkumiem novērojamas, salīdzinot ieguves un ārējās tirdzniecības datus. Lai gan nav pieejami apkopotī dati par derīgo izrakteņu patēriņu iekšzemē, kas liedz iespēju konstatēt anomālijas, kas varētu būt saistītas ar tādiem pamatā iekšzemē izmantotiem materiāliem kā smilts, smilts-grants un dolomīts, ārējās tirdzniecības dati par kūdras sniedz ieskatu iespējamajā problemātikā. Vairāk nekā 90% kūdras, kas tiek iegūta Latvijā, tiek eksportēta.¹³⁰ Centrālās statistikas pārvaldes un LVGMC apkopotie un publicētie dati norāda uz pastāvīgu un apjomīgu nobīdi starp Latvijā iegūto un importēto kūdras un to kūdras, kas no valsts ik gadu tiek eksportēta (skat. Attēlu Nr. 12).

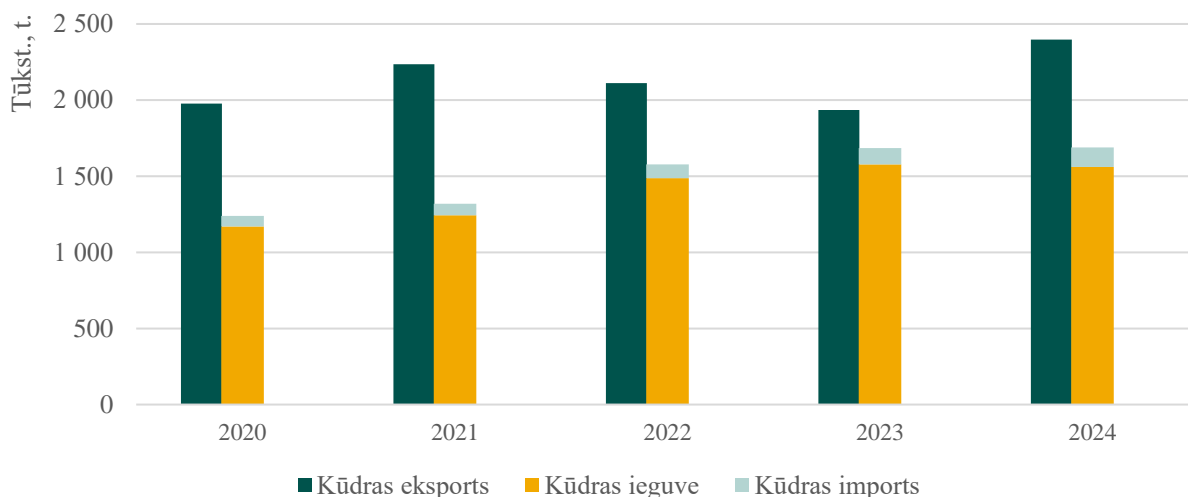
---

¹²⁸ Latvijas Republikas Valsts kontrole. Derīgo izrakteņu pārvaldība Latvijā. 6. lpp. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29579-ICyrRHHSYXWuDZGOtCyRMN8FUI0YXRuG.pdf>

¹²⁹ Turpat, 18. lpp.

¹³⁰ Latvijas Sabiedriskais medijs. Ienesīgais kūdras bizness. Vai valsts pietiekami kontrolē nozari, kas rada izmešus un apgroza miljonus? Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/14.03.2024-ienesigais-kudras-bizness-vai-valsts-pietiekami-kontrole-nozari-kas-rada-izmesus-un-apgroza-miljonus.a546544/>

Attēls Nr. 12 Kūdras ieguve, imports un eksports Latvijā no 2020. līdz 2024. gadam, tūkstoši tonnu ¹³¹

123. Jāņem vērā, ka patiesā atšķirība potenciāli ir lielāka divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, kā iepriekš minēts, nav pieejama informācija par derīgo izrakteņu patēriņu iekšzemē, bet, pieņemot, ka tas ir aptuveni 10% liels no kopējā, ik gadu iegūtā kūdras apjoma, atšķirība starp tirgū nonākošo kūdras apjomu (eksportēts un patērēts iekšzemē) un iegūto/importēto apjomu pieaug, 2024. gadā sasniedzot 860 tūkstošus tonnu. Piemērojot šim kūdras apjomam aptuveno tirgus cenu par vienu kūdras tonnu, tā vērtība pārsniedz 120 miljonus eiro.

124. Otrkārt, Centrālā statistikas pārvalde un LVĢMC uztur statistiku dažādos veidos. Centrālā statistikas pārvaldes uztur informāciju par importēto un eksportēto aglomerēto un neaglomerēto kūdras (ieskaitot kūdras drupni), savukārt LVĢMC reģistrē informāciju par iegūto kūdras, kuras mitruma saturs ir 40%. Jo mitrāka kūdra, jo tās uzskaitītais svars tonnās ir lielāks. Tomēr šai gadījumā jāuzsver, ka izmaksu mazināšanas nolūkos komersanti eksportē kūdras ar mazāku mitruma saturu, jo tā ir vērtīgāka, rēķinot uz vienu svara vienību, kā arī saistītās transporta izmaksas ir zemākas. Attiecīgi, ja gan eksporta/importā, gan ieguves dati izmantotu vienu kūdras veidu uzskaiti, paredzams, ka eksportētās kūdras tonnāžai vajadzētu būt mazākai par iegūto. Vienlaikus novērojama ir tieši pretējā tendence, kas potenciāli varētu neatspoguļot patieso kūdras ieguves apjomu valstī.

125. Ir konstatējamas arī būtiskas nesakrītības Latvijas un Igaunijas kūdras ieguves uzņēmumu finanšu rādītājos. Lai gan Latvijas uzņēmumi gadā iegūst ap 40% vairāk kūdras nekā igauņu konkurenti, to apgrozījums un peļņa ir par 116% un 147% lielāki, kamēr nodarbināto personu skaits ir teju trīs reizes augstāks, potenciāli norādot uz neuzskaitītu ieguvu vai ēnu

¹³¹ Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Aglomerēta un neaglomerēta kūdra (ieskaitot kūdras drupni). Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/import/2020-2025-2024/TOTAL-V-27-2703-270300-27030000/TOTAL>; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Krājumu bilance. Pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc/lv/lapas/krajumu-bilance>

ekonomiku.¹³² Vienlaikus jāuzsver, ka anomālijas pastāv arī Igaunijas ieguves un eksporta rādītājos, uz ko uzmanību vēršu arī mediji.¹³³

Tabula Nr. 4 Latvijas un Igaunijas kūdras ieguves sektoru¹³⁴ salīdzinājums

	Latvija (2024)	Igaunija (2023)	Atšķirība (Latvija pret Igauniju)
Kūdras ieguves apjoms tonnās	1,560,686	1,107,100	+41%
Sektora apgrozījums, milj. eiro	310	143,4	+116%
Sektora peļņa, milj. eiro	50,8	20,6	+147%
Nomaksāto nodokļu apjoms, milj. eiro	21,4	12,1	+77%
Sektorā nodarbināto skaits	2,257	790	+186%

126. Kā būtisks faktors jāuzsver arī tas, ka liela daļa kūdras tiek iegūta atradnēs (kūdru purvos), kas pieder valstij, tostarp valsts akciju sabiedrībai “Latvijas valsts meži”. Ņemot vērā gan pastāvošos uzraudzības trūkumus, gan valsts īpašumtiesības pār lielu daļu vērtīgāko un apjomīgāko kūdras atradņu, ir jāpievērš īpaša uzmanība, lai novērstu ne tikai dabas resursu neatļautu izsaimniekošanu un noziedzīgi iegūto līdzekļu (peļņas, kas iegūtas no apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanas) legalizāciju valstī kopumā, bet it īpaši valstij piederošajos īpašumos.

127. NILL ievainojamību saistībā ar pārāk lielo kūdras ieguvi palielina arī tas, ka teju visa potenciāli nelegāli iegūtā kūdra tiktu uzreiz integrēta legālajās plūsmās (t.i., produkcijai tiekot eksportētai). Sapludinot šos produktus jau piegāžu un apstrādes ķēžu sākumposmā, Novēršanas likuma subjekti nevar nošķirt noziedzīgi iegūtos līdzekļus no likumīgajām finanšu plūsmām vai konstatēt kādas citas anomālijas uzņēmumu darbībās. Šādas novirzes un neatbilstības var konstatēt tikai uzraudzības institūcijas, veicot gan klātienēs, gan attālinātas pārbaudes, lai konstatētu novirzes no patiesi norādītajiem ieguves apjomiem.

128. Ņemot vērā minēto, jāuzsver arī ievainojamība, kas ir saistīta ar ierobežotajiem uzraudzības resursiem. Lai gan VVD cilvēkresursu pieejamība šķiet salīdzinoši augsta,

¹³² Nesakrītības kūdras ieguves sektoros nodarbināto personu skaitā var izskaidrot arī ar personāla piesaisti darbam un potenciāli atšķirīgu saimnieciskās darbības klasifikatoru uzņēmumiem, kas nodrošina personālu darbam kūdras ieguves atradnēs.

¹³³ Delfi.ee. Andmed naitavad: Eestis kaevandatakse palju vāhem turvast kui eksporditakse. (latviski: Datu analīze: Igaunija iegūst daudz mazāk kūdras nekā eksportē). Pieejams: <https://www.delfi.ee/artikkel/120324963/andmed-naitavad-eestis-kaevandatakse-palju-vahem-turvast-kui-eksporditakse>

¹³⁴ Atbilstoši Saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai Eiropas Kopienā (NACE, 2.1. redakcija) - kods 08.92.

(2024. gadā vidēji nodarbināti bija 296 cilvēki, no kuriem 82% veic dienesta pamatfunkcijas)¹³⁵, iestādes kompetencē ietilpst plašs darbības jomu spektrs, un dabas resursu kontrole ir tikai viens no tiem. 2025. gada jūnijā Latvijas teritorijā bija aptuveni 930 derīgo izrakteņu atradnes ar spēkā esošām ieguves atļaujām vai licencēm.¹³⁶ No VVD darbiniekiem tikai 9 inspektori uzrauga šīs vietas, kas nav pietiekošs darba spēks pilnvērtīgai kontrolei, tāpēc pārbauzu plānošana balstās uz riska novērtējumu, koncentrējoties uz nozīmīgākajiem vai problemātiskākajiem objektiem. Šādos apstākļos īpaši svarīga ir gan dažādu tehnisko risinājumu pielietošana uzraudzības pasākumu veikšanai (piemēram, “Senticheck” projekts vai dronu izmantošana attālinātajai uzraudzībai), gan efektīvas un uz riskiem balstītas pieejas izmantošana uzraudzības pasākumu plānošanā¹³⁷. Ņemot šo vērā, pozitīvi vērtējami VVD spertie soļi gan iestādes tehnoloģisko spēju veicināšanai, gan arī darbs pie revīzijas ziņojumā norādīto trūkumu novēršanas, it īpaši saistībā ar uz riskiem un vides prasību ievērošanu balstītu derīgo izrakteņu ieguves objektu pārbauzu plānošanu un veikšanu.

---

¹³⁵ VVD. Publiskais 2024. gada pārskats. 32. lpp. Pieejams: <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/12515/download?attachment>

¹³⁶ Šis skaits neiekļauj būvobjektus, kuros arī var notikt dabas resursu ieguve.

¹³⁷ Latvijas Republikas Valsts kontrole. Derīgo izrakteņu pārvaldība Latvijā. 63. lpp. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29579-ICyrRHHSYXWuDZGOtCyRMN8FUI0YXRuG.pdf>

V. Secinājumi

129. Saskaņā ar FATF un citu starptautisko institūciju atzinumiem noziegumi pret vidi ir viens no visstraujāk augošajiem un ienesīgākajiem noziedzības veidiem pasaulē, ar tiešām un netiešām sekām uz vidi, sabiedrību un valstu ekonomiku. Katras valsts riska profilu saistībā ar noziegumiem pret vidi ietekmē virkne faktoru, tostarp to ekonomiskā struktūra, demogrāfijas tendences, pieejamie dabas resursi (arī flora un fauna), loma globālajā finanšu sistēmā, ģeogrāfiskais novietojums u.c.
130. Atbilstoši FATF aplēsēm būtiskākie noziegumi pret vidi globāli ir mežsaimniecības noziegumi, nelikumīga dabas resursu ieguve un nelikumīgi atkritumu pārrobežu sūtījumi. Gan vērtējot Latvijas specifiskos apstākļus, gan ES akcentētos noziedzības pret vidi riskus, šajā risku novērtējumā padziļināti tika vērtēti noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar:
- mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšanu;
  - atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu;
  - zemes dzīļu un dabas resursu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšanu.
131. Analīze apliecina, ka Latvija nav uzskatāma par augsta riska jurisdikciju attiecībā uz ārvalstīs izdarītu vides noziegumu rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju. Latvija vairs nav reģionāls finanšu centrs, kā arī tā ir ieguldījusi būtiskus resursus, lai mazinātu valsts kopējo NILLTPF ievainojamību. Būtiski mazākais nerezidentu noguldījumu un darījumu apjoms Latvijas finanšu sektorā apliecina vispārēju NILL draudu samazinājumu, tostarp tādas NILL, kas ir saistīta ar ārvalstīs izdarītiem noziegumiem pret vidi.
132. Kopumā Latvijā nav arī konstatējams būtisks iekšzemē veiktu noziedzīgu nodarījumu pret vidi rezultātā iegūtu līdzekļu legalizācijas risks. Vienlaikus atsevišķi uzraudzības un kontroles mehānismu ierobežojumi, kā arī normatīvā regulējuma fragmentācija rada potenciālu risku nelikumīgām darbībām iekšzemē.
133. Mežsaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas un resursu ieguves rūpniecības uzņēmumu nozīme tautsaimniecībā ir ļoti augsta, šiem uzņēmumiem nodarbinot tūkstošiem cilvēku un ik gadu nomaksājot vairāk nekā 230 miljonus eiro nodokļos. Saistītie uzņēmumi arī tieši atbalsta virkni citu nozaru, it īpaši būvniecības un ražošanas sektorus, jo nodrošina izejmateriālus, kā arī savlaicīgu izlietoto materiālu utilizāciju.
134. Atbilstoši aktuālākajiem pētījumiem par vides noziedzības tendencēm, kā arī vērtējot Latvijas situāciju, secināms, ka lielākie NILL riski ir saistīti ar legāliem (vai licencētiem) uzņēmumiem, kas sniedz daļu pakalpojumu nelikumīgi, gūstot peļņu no šīm darbībām vai nelikumīgi iegūtajiem dabas resursiem. Latvijas gadījumā tas vistiešāk izpaužas kā patvaļīga koku ciršana (Krimināllikuma 109. pants) un nelikumīgas darbības, kas pārkāpj zemes, tās dzīļu, ūdeņu un mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumus (Krimināllikuma 96. pants), kā arī atkritumu apsaimniekošanas noteikumus (Krimināllikuma 99. pants). Ar ieguvi

saistītajās nozarēs tas visbiežāk varētu izpausties kā dabas resursu ieguve/izstrāde, kas pārsniedz atļautos limitus, savukārt atkritumu apsaimniekošanas jomā saistīto pārkāpumu klāsts ir visnotaļ plašs, tostarp ietverot neatļautu atkritumu apstrādi un/vai izgāšanu vai neatļautus atkritumu pārrobežu sūtījumus. Lai gan organizētās noziedzības grupējumu darbs pilnībā ārpus kompetento iestāžu redzesloka nav izslēgts arī Latvijā, pastāvošie uzraudzības un kontroles mehānismi teju pilnībā izslēdz iespēju liela mēroga nelegālām darbībām, it īpaši dabas resursu ieguves un mežu izstrādes jomās. Augstākais risks organizētās noziedzības grupējumu iesaistei ir saistībā ar nelikumīgiem pārrobežu atkritumu sūtījumiem, organizētās noziedzības grupējumiem galvenokārt sniedzot profesionālu atbalstu un starpnieku pakalpojumus licencētiem uzņēmumiem.

135. Uz iespējamu atsevišķu sektoru daļēji neredzamu darbību norāda vairāki faktori. Pirmkārt, pastāv dažādu līmeņu nesakritības datus. Latvijā nocirstās koksnes apjoms ir vairākus miljonus kubikmetru zemāks par ražošanā nonākušo koksnes apjomu. Šādas nesakritības novērojamas arī datus par kūdras ieguvu un eksportu, pastāvot vairāku simtu tūkstošu tonnu atšķirībai starp kūdru, kas Latvijā tiek iegūta un importēta salīdzinājumā ar to, kas tiek eksportēts. Abos sektoros šādas nesakritības novērojamas vairāku gadu garumā, un ir tik būtiskas, ka tās nevar tieši izskaidrot kādas metodoloģiskas uzskaites atšķirības. Lai gan saistībā ar koksnes apriti ir vairāki faktori, kas skaidro šo statistikas novirzi (skat. attiecīgo pētījuma sadaļu), turklāt pēdējos gados tā ir ievērojami sarukusi, nespēja izsekot iegūto koksnes kubikmetru apjomam var palielināt nelikumīgu darbību risku.
136. Datu nesakritības novērojamas visu pētīto uzņēmumu finanšu rādītājos, it īpaši salīdzinot šos rādītājus ar Igauniju, kuras gadījumā gan potenciālā valsts vides noziegumu aina, gan tās demogrāfiskais/ekonomiskais/sociālais profils ir ļoti līdzīgs Latvijai.¹³⁸ Novirzes novērojamas visos sektoros, kur Latvijas uzņēmumu salīdzinošā aktivitāte (apgrozījums, peļņa, nodarbināto skaits) ir neproporcionāli augsta, tostarp ņemot vērā citus kontekstuālos faktoros (piemēram, resursu ieguves rādītājus, iedzīvotāju skaitu, vidējo saražoto atkritumu apjomu u.c.)
137. Otrkārt, visas pētītās nozares ir tieši saistītas ar ekonomikas sektoriem, kuriem ir salīdzinoši augsts ēnu ekonomikas īpatsvars (būvniecība, kokapstrāde, ražošana). Kā viena no ēnu ekonomikas komponentēm Latvijā ir augsta skaidras naudas aprite, kā arī ārvalstu maksājumu un elektroniskās naudas iestāžu iesaiste darījumos, kur noziedzīgās shēmas Latvijas kompetentajām iestādēm ir apgrūtināti un sarežģīti identificēt. Būvniecības un transporta pakalpojumu uzņēmumi, kas ir tieši saistīti ar visiem pētījumā aplūkotajiem sektoriem, regulāri figurē arī FID saņemtajos aizdomīgu darījumu ziņojumos. No FID saņemto aizdomīgu darījumu ziņojumu perspektīvas jāizceļ arī mežsaimniecības uzņēmumi, kas arī

---

¹³⁸ Neskatoties uz Latvijas un Igaunijas līdzībām, jāapzinās arī izaicinājumi, kas saistīti ar divu atšķirīgu valstu salīdzinājumu. Katrā valstī ir sava uzņēmējdarbības vide, ko ietekmē gan valsts ekonomiskā, gan nodokļu politika. Līdz ar to veiktie secinājumi, izmantojot uzņēmumu datus, uzskatāmi par indikatīviem.

regulāri parādās FID saņemtajos ziņojumos, it īpaši saistībā ar potenciāliem nodokļu noziegumiem un korupciju.

138. Treškārt, starptautiskie pētījumi akcentē visu šo nozaru ievainojamību. Pētījumi konstatē, ka globāli mežsaimniecības noziegumi, kā arī noziedzība atkritumu apsaimniekošanas un derīgo izrakteņu ieguves jomās ir starp būtiskākajiem vides noziedzības veidiem, vērtējot pēc noziedzīgi iegūto līdzekļu apjoma. Lai gan derīgo izrakteņu nelegāla ieguve starptautiski ir saistīta ar augstas vērtības dabas resursiem, kā piemēram, zelts un dārgakmeņi, Latvijas kontekstā jāvērtē cita veida resursi un ar tiem saistīto pārkāpumu specifika.
139. Ceturtkārt, sektoru pilnvērtīgas uzraudzības sarežģītība un pastāvošie trūkumi kompetento iestāžu īstenotajā uzraudzībā rada augsni, kurā nelikumīgas darbības atsevišķos gadījumos var norisināties bez būtiskiem šķēršļiem. Uz trūkumiem sektoru uzraudzībā uzmanību ir vēršusi arī Valsts kontrole, pēc revīzijas paredzot gan konkrētus pasākumus, kas jāveic atbildīgajām ministrijām un to padotības iestādēm, lai mazinātu ievainojamību, kas saistīta ar potenciāli neatļautu dabas resursu iegūvi, gan vēršot uzmanību uz trūkumiem faktiski izcirstās koksnes apjoma konstatēšanā.
140. Lai gan nav pieejami dati, kas tieši norādītu uz atkritumu apsaimniekošanas plūsmu nesakrītībām dažādos posmos, decentralizētā atkritumu apsaimniekošanas sistēma un uzraudzība rada paaugstinātus riskus. Pašvaldību rīcībā nereti nav ne cilvēku, ne tehnoloģisko, ne finanšu resursu, lai nodrošinātu efektīvu uzraudzību pār to, vai atkritumi to teritorijā tiek apsaimniekoti likumīgi un nepārkāpjot normatīvo aktu prasības.
141. Vienlaikus jāņem vērā arī būtiskie ierobežojumi, ar kuriem saskaras uzraugošās iestādes nacionālajā līmenī. To rīcībā esošie cilvēku, tehnoloģiskie un finanšu resursi var nebūt pietiekami, lai veiktu visus nepieciešamos uzraudzības pasākumus un nodrošinātu precīzu iegūto resursu uzskaiti un dabas resursu plūsmu izsekojamību. Jāuzsver, ka, piemēram, VVD jau ir spēris soļus, lai mazinātu Valsts kontroles identificēto ievainojamību un nodrošinātu riskos balstītu uzraudzību dabas resursu ieguvē. Pastāvošie tehniskie risinājumi iekšzemes atkritumu plūsmu uzskaitē un dabas resursu ieguves vietu uzraudzībai, kā arī procesuālie risinājumi, kas nosaka detalizētu sagatavošanās procesu un krājumu uzskaiti pirms un pēc dabas resursu ieguves, palīdz mazināt risku, kas saistīts ar neproporcionāli lielu dabas resursu neatļautu iegūvi.
142. Kopumā vairāku gadu garumā dotos konstatējamās nesakrītības starp ieguves un resursu izmantošanas (piemēram, nonāk ražošanā vai tiek eksportēts) rādītājiem par vairāk nekā diviem miljoniem tonnu kūdras un 10 miljoniem m³ koksnes. Vienlaikus svarīgi uzsvērt, ka vairumā gadījumu ieguve, kas pārsniedz to apjomu, par kuru ir informētas kompetentās iestādes, nav saistāma ar noziedzīgām darbībām, bet var izrietēt no uzskaites un metodoloģijas atšķirībām. Turklāt, tā kā normatīvais regulējums nosaka, ka koksnes ieguve tiek uzraudzīta pēc platības, ne nocirstā apjoma kubikmetros, novirzes var būt dabiskas. Vienlaikus tāpat

jāuzsver ievainojamība, kas ir saistīta ar ierobežoto ainu par ik gadu nocirstā apjomu un iespējām ar šiem daudzumiem manipulēt.

143. Noteikt nelegālās atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu potenciālo tirgus daļu ir sarežģīti datu trūkuma dēļ. Tomēr salīdzinājums ar Igaunijas atkritumu apsaimniekošanas sektoru liecina par abu valstu uzņēmumu līdzīgo apgrozījumu (neskatoties uz lielāko atkritumu apjomu, ar ko jāstrādā Latvijas atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem) un būtiski augstāko peļņu Latvijas uzņēmumiem.¹³⁹ Turklāt jebkādi pārkāpumi atkritumu apsaimniekošanas jomā var radīt būtisku kaitējumu videi piesārņojuma formā. Teritoriju sakopšanas izmaksas valstij izmaksā vairākas reizes vairāk nekā jebkādi potenciālie ieguldījumi uzraudzības spēju pilnveidošanai.
144. NILL¹⁴⁰ konstatēšanu šajos gadījumos apgrūtina vairāki faktori. Pirmkārt, teju visos gadījumos noziedzība būs saistīta ar atļaujas saņēmumiem vai licencētiem uzņēmumiem. Piemēram, jebkāda nelegāli iegūta koksne vai kūdra var tikt integrēta legālajās produktu plūsmās jau pašā apstrādes un piegāžu ķēžu sākumā. Finanšu sektora iestādēm, kas pēta juridisko un fizisko personu darījumus, ir neiespējami identificēt anomālijas, nepārzinot ne sektoru darbības specifiku, saistīto produktu tirgus cenas, normatīvā regulējuma nianšes, kā arī tiem atļauto dabas resursu ieguves apjomu. Savukārt pieprasīt pamatojošus dokumentus (piemēram, apliecinājumus par koku ciršanu mežā) par katru pirkšanas/pārdošanas darījumu ir ne tikai nepraktiski un birokrātiski neproporcionāli, bet tas arī neradīs būtisku pievienoto vērtību, jo saistīt konkrētās reizēs iegūto koksnes kubikmetru ar konkrētu darījumu ir neiespējami.
145. Otrkārt, ēnu ekonomikas klātbūtne valstī kopumā, skaidras naudas aprīte saistītajos sektoros, kā arī fakts, ka liels daudzums Latvijas rezidentu izmanto ārvalstu maksājumu un elektroniskās naudas iestāžu pakalpojumus, rada apstākļus, ka darbības ar koksnī vai kūdrā, kas ir iegūta nelegāli, vai norēķini par nelegāliem atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem var notikt ārpus Latvijas kompetento iestāžu, kā arī Novēršanas likuma subjektu redzesloka.
146. Treškārt, neskatoties uz to, ka noziegumi pret vidi ir identificēti kā viens no draudiem NRA 2023, Novēršanas likuma subjektu izpratne par saistītajiem riskiem vēl tiek pilnveidota, lai laikus identificēt un novērst gan vides pārkāpumus, gan ar tiem saistīto NILL. Vienlaikus atkārtoti jāuzsver augstāk ieskicētie izaicinājumi jebkāda veida vides noziegumu identificēšanā tikai no finanšu plūsmām. Šāda problemātika arī apgrūtina Novēršanas likuma subjektu iespējas pilnveidot savas iekšējās kontroles sistēmas, vienlaikus neradot

---

¹³⁹ Pētījuma secinājumi ir indikatīvi un norāda uz konstatētām anomālijām, kas iespējami norāda uz daļēji neredzamu sektoru darbību. Vienlaikus potenciālas atšķirības uzskaitē, kā arī valstu atšķirīgais normatīvais regulējums un to uzņēmumu produktivitāte var ietekmēt datus un to interpretāciju.

¹⁴⁰ Noziedzīgi iegūti līdzekļi šajā gadījumā tiek definēti kā līdzekļi, kas ir iegūti, pārdodot neatļauti iegūtos dabas resursus (Krimināllikuma 96. pants vai būtiski mazākā mērā Krimināllikuma 109. pants), vai peļņa, kas gūta, pārkāpjot atkritumu apsaimniekošanas noteikumus (Krimināllikuma 99. pants).

neproporcionāli daudz kļūdaini pozitīvu rezultātu un neveidojot neproporcionālu administratīvo slogu ne tikai Novēršanas likuma subjektiem, bet arī likumīgiem uzņēmumiem, kas strādā mežsaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas vai dabas resursu ieguves nozarēs.

147. Ceturtkārt, vāji attīstītie sadarbības mehānismi starp valsts iestādēm ierobežo iespējas konstatēt ar vides noziedzību saistīto NILL. Kompetentās iestādes vides aizsardzības jomā atbilstoši savai kompetencei strādā, lai novērstu būtisku kaitējumu videi. Tomēr nereti pārbaudēs konstatētās neatbilstības (gan saistībā ar atkritumu apsaimniekošanu, gan dabas resursu ieguvi) tiek risinātas administratīvās atbildības līmenī. Šāds mehānisms dažkārt var būt pietiekams, lai nodrošinātu atbildību, tomēr, ņemot vērā starptautisko praksi, tas ne vienmēr var radīt pietiekami preventīvu efektu. Tādējādi potenciāli pretlikumīgas darbības nenonāk ne tiesībaizsardzības iestāžu, ne FID redzeslokā.
148. Ņemot vērā jau identificētos izaicinājumus saistībā ar NILL, kas ir saistīta ar noziegumiem pret vidi, Novēršanas likuma subjektiem būtu jāturpina ziņot par aizdomām par NILL Novēršanas likumā noteiktajā kārtībā un ņemot vērā FID izstrādātās vadlīnijas “Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas”¹⁴¹, kā arī “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes”¹⁴². Īpaša uzmanība aizdomīgam darījumam būtu jāpievērš, ja darījumu shēmā, kur konstatētas NILL tipoloģijas un pazīmes, ir iesaistīts kāds uzņēmums no nozarēm, kas pētītas šajā risku novērtējumā. Konkrētas noziegumiem pret vidi raksturīgas NILL tipoloģijas un pazīmes saistībā ar mežsaimniecības noziegumiem vai neatļautu zemes dziļu resursu ieguvi nav nosakāmas, jo galvenie trūkumi saistīti ar ieguves apjomu uzraudzību, kā nobīdes nevar konstatēt tikai no finanšu plūsmām.
149. Saistībā ar noziegumiem atkritumu apsaimniekošanas jomā (it īpaši atkritumu pārrobežu sūtījumiem) papildus jau FID definētajām pamata NILL tipoloģijām un pazīmēm uzsveramas šādas pazīmes:
- Bieža skaidras naudas izmantošana vai strauja finanšu līdzekļu pārvietošana pāri vairāku valstu robežām.
  - Atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu maksājumi uz valstīm ar augstu riska līmeni, tostarp Balkānu, Āfrikas, Dienvidāzijas, Dienvidaustrumāzijas un Latīņamerikas valstīm.

---

¹⁴¹ Finanšu izlūkošanas dienests. Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas. Pieejams:

<https://fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/Zi%C5%86o%C5%A1anas%20vadl%C4%ABniju%20E2%80%9CZi%C5%86ojumu%20snieg%C5%A1ana%20par%20aizdom%C4%ABgiem%20dar%C4%ABjumiem%20un%20attur%C4%93%C5%A1an%C4%81s%20no%20dar%C4%ABju%20veik%C5%A1ana%E2%80%9D%203.%20papildin%C4%81t%C4%81%20redakcija.pdf>

¹⁴² Finanšu izlūkošanas dienests. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/Tipologiju%20materials_III_red.pdf

- c. Jauni, īslaicīgi reģistrēti uzņēmumi, kas pēkšņi sāk darboties ar lieliem atkritumu, metāllūžņu vai pārstrādes darījumiem.
- d. Darījumos iesaistīti jauni atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kuru patiesajiem labuma guvējiem, valdes locekļiem vai pilnvarotajām personām nav iepriekšējas pieredzes atkritumu apsaimniekošanā, pārstrādē vai loģistikā.

Saīsinājumi un termini

APUS	Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma
ES	Eiropas Savienība
FATF	Finanšu darījumu darba grupa (<i>Financial Action Task Force</i>)
FID	Finanšu izlūkošanas dienests
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LVĢMC	VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
NILL	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
NILLTPF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana
NILLTPFN	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
NRA 2023	Nacionālais noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtēšanas ziņojums par 2020.-2022. gadu
RDF	No atkritumiem iegūts kurināmais (<i>Refuse-Derived Fuel</i>)
SRF	Cietais reģenerētais kurināmais (<i>Solid Recovered Fuel</i>)
VMD	Valsts meža dienests
VVD	Valsts vides dienests